

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרוחה תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה

גליון 25
ה'תשע"ט

פרשת
מצודע

גליון שז"ת

והיה זה
התהלה

סימן צ"ז - ק'

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו יתברך
אודן נזרית

החונה בעיד האבות באר שבע טובב"א

תוכן הענינים

סימן צז.....ג
 אורח שברך על מאכל מסוים דעתו בסתמא על כל מה שיביא לו בעל הבית, ואין צריך לברך על כל מה שיביאו לו והוא מאותו המין שכבר ברך, אלא אם כן סילק דעתו בבירור, וגם כשסילק דעתו בבירור יש לחלק בין אכילה לשתייה שבאכילה יש פוסקים שס"ל שאף שנמלך אין צריך לחזור ולברך אם אוכל שוב כל שלא ברך ברכה אחרונה או נטל ידיו למים אחרונים, ובשתייה כשנמלך בבירור צריך לחזור ולברך שוב אם רוצה לשותות, וכיון שיש פוסקים שס"ל שאף באכילה צריך לחזור ולברך נכון שיניח המאכל ולא יאכלנו או שיאמר לאחר שיברך ברכת הנהנין ויפטרנו, אבל אם סילקו הדעת היה מחמת טעות, לא מקרי סילוק הדעת, אמנם גם באופן זה נחלקו הפוסקים אם רשאי להמשיך לאכול על סמך ברכתו, וכשסילק דעתו בבירור מאותו מאכל אף שהיה מחמת טעות טוב שיצא ממקומו, כדי להסתלק מן הספק ויחזור לברך ללא פקפוק.

סימן צח.....יא
 אין לבן ארץ ישראל שדעתו לחזור, לנסוע ממקום למקום בחוץ לארץ ביום טוב שני אפילו חוץ לתחום כדי להכנס בעיצומו של יו"ט שני למקום ישוב יהודי אחר, כיון שע"ז זה נראה כמזלזל בקדושת יום טוב שני.

סימן צט.....יג
 מותר להשתמש במסחטה ידנית ביו"ט לסחוט בה לימון לצורך היו"ט, ונכון לשנות קצת מפני שהלימון אינו מפיג טעם והיה יכול לסחוט מערב יו"ט.

סימן ק.....טז
 מותר לברור ביום טוב לצורך בו ביום, אע"פ שאינו לצורך לאלתר, וכשהמאכל מרובה והפסולת מועטת יברור הפסולת מתוך האוכל, אא"כ יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק, אז יברור האוכל, ואם הפסולת מרובה, תמיד יש לברור האוכל מתוך הפסולת אף אם יש יותר טורח בברירת האוכל כגון שהוא דק, כיון שהפסולת מרובה אינה בטלה ואסורה בטלטול.

מפתחות.....כב

גיליון שו"ת

ויגדיל תורה

טפ"ו

הרב אודן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות
 לברכה והצלחה
 ולעילוי נשמת זכיו"ב
 פרטים בטל:
 0506491414
 0509013000

גדפיקה ועימוד:
 א.י.ש. אשדוד
 052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בחוקיך בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com
 כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
 קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414 , 0509013000

סימן צז

(שו"ע אורח חיים סי' קע"ט ס"ה)

שאלה:

נשאלתי בדיון אדם שנתארח אצל בעל הבית, והגישו לפניו שניצל, וכשכירך עליו היה סבור שהוא שניצל בשרי, ואחרי שטעם ממנו הרגיש שהוא שניצל דגים, ואח"כ הגישו לפניו מאכל חלבי שברכתו 'שהכל', והשאלה אם הוא נפטר במה שבכך 'שהכל' על השניצל, או כיון שהיה סבור שהוא בשרי, חשיב כנמלך לענין מאכל חלבי. [ובפשיטות י"ל דכיון שאורח דעתו על בעל הבית, ובעל הבית יודע שאינו שניצל בשרי אלא פרוה, ובדעתו להביא לו אח"כ מאכלי חלב, א"כ אינו צריך לחזור ולברך, כיון שדעתו מתבטלת לדעת בעל הבית. וי"ל].

וכן יש להסתפק עוד כיוצא בזה, בדיון אדם חולה סכרת שנתארח אצל בעל הבית, ולא היה בדעתו לאכול מאכלי סוכר כלל, וברך על איזה דבר 'שהכל', ואח"כ בעל הבית הגיש לו מאכלי סוכר, ונתפתה לאכול, אם צריך לברך עליו, או שנפטר במה שבירך כבר 'שהכל'. [ונראה שבזה יש יותר צד לומר שלא יחזור לברך, שהרי רגילות שגם אנשים חולי סכרת מתפתים מדי פעם לאכול מאכלי סוכר, וא"כ לא היו נמלך לגמרי. ומשא"כ בנידון הנ"ל, דאיכא איסור בדבר. מיהו אכתי יש לדון באדם שאינו מתפתה לאכול מאכלי סוכר בשום אופן, ורק הפעם נתפתה לאכול, אם צריך לחזור ולברך].

וכן יש להסתפק בדיון אדם שנתארח אצל בעל הבית, ולא ידע מה הכשרות שיביא לו, ואחר שאכל מאכל בכשרות טובה, הגיש לו מאכל שברכתו כמאכל הראשון, מכשרות שאינו אוכל אותה בדרך כלל, אלא שמפני כבוד הבריות נתרצה לאכול, והשאלה אם צריך לחזור ולברך, כי מסתמא מתחילה לא נתכוין לאכול מאכל זה. יורנו המורה ושכמ"ה. הרב שמואל משה דיין.

תשובה:

אורח שבכך על מאכל מסוים דעתו בסתמא על כל מה שיביא לו בעל הבית, ואין צריך לברך על כל מה שיביאו לו והוא מאותו המין שכבר ברך, אלא אם כן סילק דעתו בברור, וגם כשסילק דעתו בברור יש לחלק בין אכילה לשתייה שבאכילה יש פוסקים שם"ל שאף שנמלך אין צריך לחזור ולברך אם אוכל שוב כל שלא ברך ברכה אחרונה או נטל ידיו למים אחרונים, ובשתייה כשנמלך בברור צריך לחזור ולברך שוב אם רוצה לשותות, וכיון שיש פוסקים שם"ל שאף באכילה צריך לחזור ולברך נכון שיניח המאכל ולא יאכלנו או שיאמר לאחר שיברך ברכת הנהנין ויפטרנו, אבל אם סילוק הדעת היה מחמת טעות, לא מקרי סילוק הדעת, אמנם גם באופן זה נחלקו הפוסקים אם רשאי להמשיך לאכול על סמך ברכתו, וכשסילק דעתו בברור מאותו מאכל אף שהיה מחמת טעות טוב שיצא ממקומו, כדי להסתלק מן הספק ויחזור לברך ללא פקפוק.

ולכן אם האורח ברך בסתם ברכת 'שהכל' על שניצל אף שחשב בתחילה שיתכן שהוא בשרי ולמפרע התברר לו שהוא פרוה, לא סילק דעתו לדבר אחר שיגיש לו בעל הבית והוא מאותה ברכה אף שהוא חלבי, כי בטל דעתו לדעת בעל הבית לכל מה שיגיש לו ואין צריך לברך 'שהכל' על המאכל החלבי, אמנם כשהיתה דעתו בברור שהמאכל שמברך עליו 'שהכל' הוא בשרי, וממלא סילק עצמו מאכילת מאכל חלבי אף שהיה מחמת טעותו, ולמפרע התברר שהמאכל היה פרוה, אף שמעיקר הדין רשאי להמשיך לאכול מאכל חלבי שהגיש לו בעל הבית שברכתו 'שהכל' ללא ברכה על סמך ברכתו הקודמת, מ"מ כיון שנחלקו הפוסקים בדיון זה טוב שיעשה היסח הדעת על ידי שיברך

א. בגמרא ברכות (מב.) רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא, לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו ריסתנא מבי ריש גלותא, רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל. אמר ליה: לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול? - אמר ליה: אנן אתכא דריש גלותא סמכינן.

וכתב הבית יוסף אורח חיים (סימן קעט ס"ה) וכתב עוד (שם יז ע"ג) בשם הר"ם (תשב"ץ אות שי) כשאוכלים שני מיני פירות או שלשה או אפילו מין אחד אם אין כולם לפניו בשעה אחת מברך על כל אחד ואחד לבדו ברכה ראשונה מפני היסח הדעת אבל לא ברכה אחרונה, והגיה ה"ר פרץ ז"ל (תשב"ץ שם) כשאדם אוכל בבית חברו כגון ברית מילה ופורים די לו בברכה אחת על כולן ואפילו כלה מין זה קודם שיביא לו מין אחר דכיון שתלוי בדעת בעל הבית אינו עושה היסח הדעת, כדאמרינן בברכות אנן אדעתא דריש גלותא סמכינן ע"כ. ורבינו כתב בסימן ר"ו מי שברך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין אין צריך לברך אף על פי שלא היו לפניו כשברך. וכבר כתבתי בסימן קע"ז (קנו. סוד"ה ודע) שנראים דברי רבינו: ואהא דכתבתי לעיל דאמר אנן אתכא דריש גלותא סמכינן כתבו התוספות (שם) וכשרגילים לאכול מיני פירות ומביאים להם בזה אחר זה יש אומרים שצריך לברך אכל חד וחד לפי שאינם יודעים אם יתן להם בעל הבית יותר, והיינו דבי ריש גלותא ע"כ, ונראה שהם מקשים על אותם שמצריכין לברך אכל חד וחד מדאמר רבא אתכא דריש גלותא סמכינן, הכי נמי אתכא דבעל הבית סמכינן ואינם צריכים לברך אכל חד וחד, וזהו שאמרו והיינו דבי ריש גלותא כלומר וכיון דהיינו דבי ריש גלותא אין צריך לברך אכל חד וחד, ויש לדקדק מאי שנא משמש שהוא מברך על כל כוס וכוס ואי ליכא אדם חשוב צריך לברך ג"כ על כל פרוסה ופרוסה (בסוסי קסט) ונראה לי דשמש שאני שאינו עשוי לאכול ולשתות בעודו עומד

תחילה ברכה אחרונה על מה שכבר אכל או שיצא ממקומו, ויחזור לברך שוב על המאכל החלבי 'שהכל'.

וכן אורח שברך ברכת 'שהכל' על משקה, והוא בדרך כלל נוהר שלא לשתות משקה עם סוכר, אם אצלו אף פעם אינו שותה משקאות שיש בהם סוכר, ממילא הוי סילוק למשקה עם סוכר גם כשהוא אורח, ואם מחמת הבושה או מחמת שנתפתה החליט שהוא רוצה לשתות משקה עם סוכר צריך לברך עליו כברכתו, ואינו רשאי לסמוך על הברכה שברך על המשקה ללא סוכר, וצריך לברך שוב ברכת 'שהכל', ויש אומרים שהדין כן דוקא במשקה אבל במאכל אף שנמלך כברור אם רוצה לאכול עוד אינו חוזר לברך, ולא דוקא בסעודת פת אלא אף שקבע עצמו לאכילת שאר דברי מזון, וכיון שיש סוכרים שדין מאכל כדיון משקה, הנכון שלא לאכול עוד מאותו מאכל, אלא שאחר יברך ברכת הנהנין ויפטרנו, ואם אינו מקפיד כל כך שלא לאכול מאכל עם סוכר, ממילא דעתו על דעת בעל הבית בכל מה שיביא לו, ובברכתו הראשונה פטר גם מאכל עם סוכר כברכתו הקודמת שהובא לו.

וכן אם מקפיד לאכול אוכלים דוקא מכשרות מסוימת ואינו אוכל כשרות אחרת בשום פעם, אם הובא לפניו מאכל מאותה כשרות שמקפיד שלא לאכול יש לו לברך על המאכל ואינו רשאי לסמוך על סמך מה שברך תחילה מכשרות שאוכל, אמנם אם לפעמים אוכל גם מכשרויות מסוג אחר אף שלא חשב על כך בתחילה, דרך אדם להגרר וסומך על ברכתו הקודמת שברך, וכן כל כיוצא בזה. וטוב להתנות פעם בשנה שמגלה דעתו לפטור כברכותיו כל מה שנפטר באותה ברכה, ויוכל לסמוך על גילוי דעת זה, שיפטור כברכתו הראשונה כל מה שנפטר באותה ברכה כל זמן שלא עשה הפסק או סילוק לברכתו, ויציל עצמו מספקות בעניני ברכות.

לו הרבה, וזה מן הברור אצלי ונראה דכ"ע מודו בהא וכו' אבל אם היה דעתו על כל שיביאו לו משמע בהדיא דמהני לכ"ע ואעפ"י שאינו יודע בבירור שיביאו לו. ע"כ.

ב. וכתב בפסקי תשובות (שם ס"ק ח) דכתבו הפוסקים דגדר זה הוא לאו דווקא לענין 'אורח אצל בעה"ב' אלא גם בעל הבית גופיה, אם הוא סמוך על אחרים (אשתו ובני ביתו או שמש וכדו') המביאים לו מאכליו, הרי זה כאורח על שלחן בעה"ב ואין בהיסח דעתו משום סילוק, ובביה"ל (ד"ה עד שיאמר) מביא בשם הפמ"ג להסתפק בזה דאפשר דווקא באורח אצל בעה"ב דאדם מבטל דעתו בפני דעת בעה"ב, אך באשל אברהם בוטשאטש וכן בערוה"ש (סעי' ו') מוכח דאין הסיבה מצד מרות הבעה"ב אלא מפני שסומך דעתו על מגישי האוכל.

אלא אם כן היה בדעתו במפורש שאפילו יביאו לו עוד לאכול או לשתות אין הוא רוצה בכך, שבזה אפילו אורח אצל בעה"ב הוי סילוק, וכן אם נטל מים אחרונים או שלקח הכוס בידו על מנת לברך דהוי סילוק אפילו בטעות. וכמ"ש במשנ"ב (סק"י), וכתב בקצוה"ש (סי' נ"ו סקט"ז) דבאורח אצל בעה"ב צריך שיהיה מוחלט אצלו מפורש שאפילו ירצה בעה"ב שיאכל עמו לא ישעה להפצרותיו ולא ישמע לו, דאז הוי היסח הדעת מוחלט (ועיי' סי' ק"ע אות ז' דאין בסירוב משום איסור "כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה").

ולכן גם האוכל במסעדה וכדו' שמשלם עבור ארוחותיו, דינו כאורח אצל בעה"ב, וכ"ש במוסדות ציבור ובאולמות ובבתי מדרש וכדו' שאפילו אין בעה"ב נמצא שם, שהרי הם סמוכים על המלצרים ומגישי האוכל. (ערוה"ש סעי' ו'), ופשוט דהכוונה כשלא הוחלט אצלו בבירור מה יאכל, דאם חייבים להחליט על כל המאכלים מראש ולקבוע מחיר, יש בזה היסח הדעת מלאכול דברים אחרים, אמנם בסעודת פת כבר פסק הרמ"א (סוסי' קע"ז)

עליהם ולכך הוי נמלך על כל כוס וכוס, ובדליכא אדם חשוב הוי נמלך גם על כל פרוסה ופרוסה, אבל אורח יודע הוא שיביאו לו לאכול ולשתות כל צרכו ויותר ומאכלים ופירות מינים ממינים שונים ולכך כשמברך תחלה דעתו על כל מה שיביאו לפניו. ע"כ. וכ"פ בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קעט ס"ה) הקרואים בבית בעל הבית לאכול מיני פירות, ומביאין להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך אלא על הראשון.

וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק יז) דכיון שהם קרואים אף כשמברכין תחלה בסתמא ג"כ דעתם על כל מה שיביאו לפניהם שיודעים דדרך בעה"ב להביא הרבה מינים זה אחר זה. וולא דמי לס"ד הנ"ל וכן לשמש בסימן קס"ט ששם אינם יודעים שיתנו להם עוד ובודאי מסתמא לא ברכו אלא על מה שלפניהם לבדך ואף אם הסיחו דעתם אח"כ שסברו שלא יביא להם עוד ג"כ אין זה היסח הדעת גמור, כיון דתלויים בדעת בעה"ב וכנ"ל בס"ב ולכן אם הביא להם בעה"ב אח"כ א"צ לחזור ולברך. ע"כ. ואף שהט"ז (שם ס"ק ד) כתב להקשות על פסק השו"ע ודעתו שהכל תלוי בדעת בעל הבית וצריך האורח לברך על כל מין ומין שנותנין לו ע"ש, מ"מ כבר השיגו האחרונים מהם המאמר מרדכי (ס"ק ו) המגן גיבורים (ס"ק ב) באר היטב (ס"ק ז) בשם הרב יד אהרון על דבריו וקיימו פסק השו"ע.

והטעם בזה הסביר המאמר מרדכי (שם) דנהי דאין האורח יודע בבירור דבר זה (מה יביא לו בעל הבית), מ"מ אינו נמלך לגמרי מטעם שיודע שדרך הוא ליתן, ולהביא כמה מיני פירות ומינים ממינים שונים. והוסיף דפשיטא ופשיטא הוא דאם היה דעת האורח בבירור על הרבה מינים בשעה שבירך דלא משגחינן בדעת בעה"ב, ואף אם הבע"ה נמלך שלא היה בדעתו להביא להם יותר ונמלך אח"כ ליתן להם א"צ לברך, שהרי האורח הוא המברך וחלה הברכה על כל מה שיביאו לו כי כן היה דעתו שיביאו

שאפילו על מה שמביאים לו מבחוץ א"צ לברך, כי מצוי בסעודה שמביאים ואין היסח הדעת גמור, וה"ה לנידו"ד אפילו מחליט תוך כדי סעודתו לאכול עוד ולשלם יותר הכל בכלל, כי כן הדרך ליכנס מסעודה קטנה לסעודה גדולה.

ולא עוד אלא אפילו אם האורח הציע למארח (בין אם הוא בעה"ב או אינו בעה"ב אלא הממונה על האוכלים) להגיש מין מאכל או משקה שלא היה בדעתו של המארח להגיש, מכל מקום אין האורחים חייבים בברכה עליו. כ"כ החיי אדם (כלל ס' סעי' ה'). ופטור הברכה הוא לאורחים, אבל הבעה"ב חייב לברך כי לא היה על השלחן וגם לא היה בדעתו על מאכל זה, אך בסעודת פת פטור גם הבעה"ב בכל מיני המאכלים הבאים מחמת הסעודה אף שלא היה דעתו עליהם כלל, וכדלעיל בשו"ע (סו"ס קע"ז).

ולא זו בלבד אלא אף אם האורח בעצמו הביא מין מאכל והניח על השלחן, פטורים כל האורחים מלברך על מה שהביא לפניהם, וכ"כ אשל אברהם בוטשאטש, ונתן סייג לדבריו דהיינו דווקא אם רגילים בכך.

ואפילו הביאו לפני האורחים השתא מאכלים ומשקים מבחוץ שלא היו בבית עד הנה. כ"כ כה"ח (סק"ב) בשם חסד לאלפים, אך הכה"ח הגביל הדברים וכתב "ונראה דהיינו דווקא שיש מאותו המין עוד לפניהם או שיש בדעת בעה"ב להביא עוד מאותו המין, אבל אם לא נשאר מאותו המין לפניהם וגם אין דעת בעה"ב ליתן עוד לפניהם, ואח"כ הביאו לפניהם ממקום אחר צריכים לברך שנית דפנים חדשות באו לכאן אשר לא עלה על דעת שניהם וגם אין מאותו המין לפניהם", ומצוי הדבר בקידושא רבא או שלום זכר ושאר אסיפות מריעים באכילה ושתייה ללא פת, שנגמר הכיבוד שהיה תחת ידי המארח או בעל השמחה והולך ומביא משכן או מהחנות

וכדו', שאם נגמר גם מהשלחנות יש ליהרהר ולא לאכול בלי ברכה שנית, אך עדיף לצאת ידי חובה מאדם שעדיין לא אכל, כי כאמור בחסד לאלפים אינו מחלק ודעתו שבכל ענין אין צריכים האורחים בברכה כי סומכים על דעת הבעה"ב, ולדידם אין נפק"מ מהיכן יביא בעה"ב את הכיבוד (אך הבעה"ב עצמו בודאי חייב בברכה שוב אם ירצה לאכול מה שהביא מבחוץ), וכל זה באכילה ושתייה ללא פת, אבל בסעודת פת כבר כתב הרמ"א (סו"ס קע"ז) דדעת בנ"א גם על מה שיביאו תוך כדי אכילתם מבחוץ בכל המאכלים הבאים מחמת הסעודה ואין מברכין עליהם ברכה ראשונה.

ג. עוד כתב בפסקי תשובות (שם) וכאמור, כל זה שהאורחים לא היה בדעתם כלום על המאכלים שהולכים לאכול וסמכו סתמא על מה שיגישו לפניהם, אבל אם האורח היה דעתו מפורשת שאין הוא רוצה לאכול אלא מאכל מסוים זה או כמות מסוימת זו, וחשב בלבו שאפילו יגישו לו עוד מאכלים לא יאכלם, הרי זה סילוק והיסח הדעת מוחלט ואינו יכול לאכול מעבר למה שהחליט באמתלא שסמוך על שלחן בעה"ב, והיינו שלא בסעודת פת אלא בשתייה ובאכילה עראית, אבל אכילה דרך קבע או בסעודת פת, באנו למחלוקת הרא"ש (דס"ל היסח הדעת בלבד, אפילו בלא מעשה המוכיח, הוי סילוק ומחייב בברכה שוב) ורבינו יונה והר"ן (דס"ל דאין היסח הדעת במחשבה בלבד מחייבת ברכה שוב, אא"כ עשה מעשה המוכיח שמסלק עצמו מאכילה, דהיינו שעקר ממקומו והלך לו משלחן אכילתו והסיח דעתו מלאכול עוד, שבזה חייב שוב בברכה ראשונה על מה שיאכל. כי דרך האדם ליגרר מאכילה קטנה לאכילה גדולה, כל שאוכל דרך קביעות או בסעודת פת, ולכן אמרינן שהסחת דעתו לא היתה ברורה ומוחלטת, ומוכת מדברי הפוסקים דאפילו אם בתחילת אכילתו היה בכוונתו לאכול כמות מסוימת של אוכל שקצב לו והניח לפניו, מ"מ כיון דהדרך ליגרר לסעודה גדולה א"צ לברך אם רוצה לאכול עוד (אך היינו דווקא אם היו בביתו המאכלים, אבל אם אינו אוכל אלא כמות מסוימת כי אין לו בביתו עוד, ותוך

ומאידך בהגרעק"א סי' ק"צ (המוזכר בביה"ל שם ד"ה יברך) וכן בחיי אדם (כלל מ"ט סעי' י"ד) משמע שכל שהסיח דעתו בהחלט מאכילה, הוי היסח הדעת אף על פי שנתברר לו שטעה, וכן מובא בילקוט מפרשים (שבסוף השו"ע סי' ר"ו) בשם ס' מזבח אדמה שיש בזה פלוגתא, וספק.

ה. עוד כתב (שם) ואם אמירתו 'הב לן ונברך' היתה אגב שיטפיה ובלי דעת כלל לדברי הכל לא הוי סילוק, כמבואר בביאור הלכה (סימן קצ ד"ה יברך) בשם חידושי רע"א בשם תשובת קרית מלך רב דדוקא כשטעה בדין דחשב דצריך לברך ברכה אחרונה אף על פי שרצונו לשתות עוד (אין צריך לברך שוב ברכה ראשונה) אבל בשכח שיש לו לאכול עוד ובירך ברכה אחרונה צריך לברך על מה שאכל אח"כ עכ"ל. אמנם, כדכתבנין שם, נכון להחמיר בזה כי מצינו דיעות בפוסקים בזה, ואם כבר בירך ברכה אחרונה בודאי לא יאכל עוד על סמך הסברא שטעה בזה שכבר בירך ברכה אחרונה. ע"כ.

ו. ובספר הלכה ברורה (שם ס"ק ב - ג) כתב אם שתה משקה ואמר בפיו שרוצה לברך ברכה אחרונה ושוב נמלך ורוצה לחזור ולשתות רשאי לעשות כן ובלבד שיחזור ויברך ברכת הנהנין קודם שישתה, ואחר ששתה מברך פעם אחת ברכה אחרונה ופוטר כל שתייתו, והיינו אפילו אם היה הדבר בתוך הסעודה וגמר בדעתו לברך ברכת המזון ואמר הב לן ונברך אבל לא נטל ידיו למים אחרונים, כל שרוצה לחזור ולשתות בלא אכילה רשאי לעשות כן ובלבד שיברך ברכת הנהנין תחלה. ודוקא לענין שתיה אבל לענין אכילה דעת כמה ראשונים שאפילו אמר בפירוש שרוצה לסיים סעודתו, או שאמר הב לן ונברך אבל לא נטל ידיו למים אחרונים, ואפילו סילקו השלחן או המפה מלפניו ושוב נמלך ורוצה להמשיך לאכול רשאי להמשיך לאכול בלא ברכה כלל, מפני שדרך בני אדם להתחיל אכילתם על דעת לאכול סעודה קטנה, ובתוך כדי האכילה באים לאכילת סעודה גדולה, ודוקא לענין

כדי סעודתו הביאו לו או שנמלך ושלח להביא משכן או לקנות בחנות, הרי זה חייב בברכה לכו"ע כי לא היה הדעת עליהם כלל - שו"ע הרב (סעי' א'), וסדר ברכות הנהנין (פ"ה אות א') ועובדא ידועה מהגר"י לוינשטיין זצ"ל שדרכו היתה לאכול כמות מסוימת של פרוסות לחם ותו לא, ופעם אחת כשגמר הכמות הרגיש חולשה יתירה וראה צורך לחיזוק גופו לאכול עוד, ושאל את הגרי"י קניבסקי זצ"ל ואמר לו שנמלך הוא וחייב שוב בברכת המוציא, ומסתברא דשאני הוא זצ"ל שהרגלו תמיד ללא יוצא מהכלל שלא לאכול יותר, והוי נמלך ממש, ובכלל דברי החיי אדם הוא (בכלל ס' סעי' ד') "אם היה בדעתו רק לאכול דרך משל ב' גלוסקאות (פרוסות לחם) ולא יותר ואח"כ נמלך ממש שיאכל עוד צריך לברך אפילו עדיין לפניו עוד מהראשונים" ויש לימנע מלאכול, אך אם אוכל לא יברך דספק ברכות להקל, אא"כ עשה מעשה המוכיח שסילק עצמו מהאוכל וכגון שקם ועזב מקום האכילה דאז חייב שוב בברכה לכו"ע.

ד. עוד כתב (שם) שכן הדין אא"כ יוכל להוכיח לעצמו שהחלטתו היתה בטעות. וכגון שבתחילה חשב שממהר לדרכו ולכן החליט לאכול מעט ואח"כ נתברר שאין לו מה למחר, או שהחליט לא לאכול מאכלים מסוימים כי חשב שאין מהם די הצורך לכולם או שאינם בהכשר המקובל עליו או שהיה נראה לו שאינם עריבים לחכו, ואח"כ נתברר שטעה בהשערותיו בכל אלו וכיוצא בהם הרי זה היסח הדעת בטעות ואינו סילוק ומותר לאכול עוד על סמך ברכתו הראשונה, וכמבואר לעיל בשם הערוה"ש שאפילו אצל בעה"ב היסח הדעת בטעות לא הוי סילוק, וכך כתב בערוה"ש (סעי' ו') "יראה לי דהב לן ונברך אינו היסח הדעת כשדימה הבעה"ב שאין עוד מה לאכול, ואמרו לו שיש עוד מה לאכול ועדיין לא נגמרה הסעודה, דהוי היסח הדעת בטעות, ואולוי ידע זה לא היה אומר הב לן ונברך",

רבינו יונה (ברכות פרק ו דף ל ע"א) שכתבו גם כן לחלק בזה בין שתיה לאכילה, ומפורש בדבריהם דהיינו אפילו בתוך הסעודה, ובאמרו הב לן ונברך מותר להמשיך לאכול בלא ברכה ורק לשתות צריכים לברך ברכת הנהנין תחלה, וכן כתב בהדיא הריטב"א בהלכות ברכות (פרק שלישי הלכה יג) שאחר שגמר סעודתו ואין בדעתו לאכול עוד מותר לאכול מן המין שאכל בלא ברכה, שאין נמלך באכילה קודם ברכת המזון (שאיין) [שיש] קבע לאכילה ולהלן (הלכה יד) כתב שאם נמלך משתיה "בתוך המזון" המלכה קובע לו ברכה לעצמו לפניו וע"ש.

ומבואר בהדיא דסבירא ליה דלענין שתיה היינו אפילו בתוך הסעודה, וצריך לחזור ולברך ומצאתי עוד שיטה בזה בספר המנהיג (הלכות סעודה סימן ז בנד"מ עמוד ריח) שכתב שבאמר הב לן ונברך ונטל ידיו צריך לחזור ולברך פעם אחרת אם ירצה לשתות שהוא נמלך, אבל לאכול אינו רשאי משנטל ידיו עד שיברך ברכת המזון וע"ש, ומשמע דסבירא ליה דאכילה חמירא משתיה איפכא מסברת רבינו יונה והר"ן ועיין עוד בשלטי הגבורים ברכות (פרק ו דף ל ע"א) שנראה גם כן דסבירא ליה בדעת הרי"ף דאכילה חמירא משתיה, ועיין בביאור הגר"א (סק"ד) שכתב להוכיח כדברי רבינו יונה והר"ן מברכות מח. במעשה דרבי שמעון בן שטח, (ועיין בביאור הלכה סוף ד"ה אין צריך שכתב לדחות ראיית הגר"א בזה ממה שכתבו התוספות פסחים קג: ד"ה כיון).

ז. ובשו"ע (סימן קעט סעיף א) כתב גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות, עד שיברך בהמ"ז, ואם אמר: הב לן ונברך, הוי היסח הדעת ואסור לו לשתות אלא א"כ יברך עליו תחלה, ואכילה דינה כשתיה להרא"ש, אבל להר"ר יונה והר"ן אכילה שאני, שאע"פ שסילק ידו מלאכול ואפילו סלקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו א"צ לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה. ע"כ. וכתב בהלכה ברורה

שתיה כל שגמר בדעתו שלא לשתות עוד ונמלך לשתות צריך לחזור ולברך, וכלל גדול בידינו שספק ברכות להקל ולכן אפילו אמר בפירוש שבדעתו לסיים אכילתו אם נמלך ורוצה לאכול עוד לא יברך על אכילתו, ולדעת כמה פוסקים דין זה אינו דוקא בסעודה של פת, והוא הדין כשקבע אכילתו בשאר דברי מזון שאפילו אם אמר בפירוש שרוצה לברך ברכה אחרונה, אם נמלך בדעתו ורוצה להמשיך לאכול רשאי לאכול בלא ברכה, ומכל מקום כיון שלדעת כמה ראשונים אף לענין אכילה אינו רשאי לאכול בלי ברכה, לכן נכון יותר שיניח המאכל ולא יאכלנו או שיאמר לאחר שלא אכל שיברך ברכת הנהנין ויכוין לפטור אותו.

וטעמו דהנהגה הרא"ש (ברכות פרק ו סימן לא) כתב שיש מחלקים בזה בין אכילה לשתיה ולא מסתבר, וכן נראה מדברי כמה ראשונים דסבירא להו שאין לחלק בזה בין אכילה לשתיה, אולם הר"ן בהלכות (חולין פרק ו דף כט ריש ע"א) כתב דדוקא שתיה שאין לה קבע הוי נמלך וצריך לחזור ולברך, אבל אכילה יש לה קבע שפעמים שאדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה ומשום הכי אפילו גמר ואפילו סילק מותר לאכול עד שיטול ידיו למים אחרונים ואינו צריך לברך, ושכן דעת הרמב"ן ורבינו משולם וכן הביא הרשב"א (חולין פו:) בשם רבינו משולם, ועיין עוד בחידושי הר"ן (פסחים קג: הנד"מ ובהערות הרב המו"ל שם) וכן דעת הראב"ד (פרק ד מהלכות ברכות הלכה ז) לחלק בין אכילה לשתיה, ומשמע דסבירא ליה דלענין נמלך כשלא נטל ידיו למים אחרונים שרי לאכול אפילו בלא ברכה, וכן כתב בשמו בספר אהל מועד (שער הברכות דרך ראשון סוף נתיב ו) ומרן הבית יוסף כתב לבאר בדברי הר"ן, דבשתיה היינו לאו בתוך הסעודה אלא בקובעים לשתיה, ובזה באמרו הב לן ונברך צריך לברך, ושיותר נראה לפרש דהיינו בסעודה, ושוב דחה דבסעודה שתיה בתר אכילה גרירא ואין צריך לברך, ולהלן הביא הבית יוסף דברי תלמידי

הנושאים וע"ש, ועיין בשלחן ערוך (סימן תעז סעיף ב) וי"ל. ודו"ק.

ח. עוד כתב (שם) ומכל מקום נראה שאפילו אם תמצא לומר שאין הכרע בדעת מרן השלחן ערוך בזה, יש לומר בזה ספק ברכות להקל, ויש לחוש לדעת רבינו יונה והר"ן והריטב"א הנ"ל ואין לחזור ולברך על אכילה כשאמר הב לן ונברך, ואמנם האליה רבה (סק"ח) האריך להוכיח מדברי כמה ראשונים דסבירא להו שאין לחלק בזה בין אכילה לשתייה ושאף בדעת הר"ן יש לומר כן, ואם כן הוי רבינו יונה יחידאה בזה ושכן עיקר להלכה ולמעשה שאף באכילה צריך לחזור ולברך באמר הב לן ונברך, ועיין עוד באבן העוזר אולם המאמר מרדכי (סק"ג) האריך לדחות דברי האליה רבה בדעת הר"ן ושהעיקר בדעת הר"ן דסבירא ליה לחלק בין אכילה לשתייה והר"ן הביא כן גם בשם רבינו משולם והרמב"ן, ואם כן סברת רבינו יונה לא הוי יחידאה בזה. וע"ש. ולפי האמור לעיל, גם הריטב"א בהלכות ברכות סבירא ליה בהדיא כשיטה זו. וכן הסכימו להלכה כמה אחרונים שבאכילה אין לברך כלל כשאמר הב לן ונברך, ועיין למהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סימן כג) שכתב שאף בדעת הרמב"ם (פרק ד מהלכות ברכות הלכה ח) שלא הזכיר אלא שתייה יש לפרש דסבירא ליה לחלק בזה בין אכילה לשתייה, ושיש לחלק בזה בין הדין המבואר שם בהלכה ז' לדין המבואר בהלכה ח' ושכן מוכח ממה שלא השיג עליו הראב"ד בזה כמו שהשיג לעיל בהלכה ז, ודלא כמו שכתב הכסף משנה בדעתו וע"ש ודבריו דחוקים מאוד. ועיין בשו"ת הרדב"ז חלק ה' (לשונות הרמב"ם סימן קז) שכתב בפשיטות כדברי הכסף משנה שלדעת הרמב"ם אין לחלק בין שתייה לאכילה, ומה שהזכיר שתייה הוא מפני שאף בגמרא אמרו כן לענין שתייה. וכן כתב החמד משה (סק"א) ועיין במשנה ברורה (סק"ט) ובביאור הלכה (בד"ה אין צריך) שהאריך בזה וסיים שלא נוכל

(שם) היינו שהביא תחלה דברי הרא"ש בשמו, דאכילה דינה כשתייה ולאחר מכן הביא דברי רבינו יונה והר"ן לחלק בזה בין אכילה לשתייה, ויש לדון בזה אי הוי כמו במקומות שמביא השלחן ערוך יש אומרים ויש אומרים שלדעת רבים מהאחרונים כוונתו לפסוק בזה כיש אומרים בתרא (והביא דבריהם בס"ד בשער הציון סימן קט ס"ק יב) או שמא מכיון שהזכיר דברי הראשונים בשמותיהם ולא כתב לשון יש אומרים ויש אומרים אין הכרח שסובר כמו הדעה שהביא באחרונה, ועיין במה שכתב בכיוצא בזה בבירור הלכה לעיל (סימן קנט ס"ק לה) ומה גם שדעת כמה אחרונים שאפילו במקום שמביא שלחן ערוך יש אומרים ויש אומרים אין הכרע בדעתו שפוסק כיש אומרים בתרא, והביא דבריהם בס"ד (בשער הציון סימן קמ ס"ק טו) אלא שבנידוננו לכאורה היה מקום לצדד שדעת השלחן ערוך כדעת רבינו יונה והר"ן שהרי אחר שהביא דברי הרא"ש כתב אבל לרבינו יונה והר"ן וכו', וכן כתב הפרי מגדים בכללים שבסוף פתיחה כוללת (אות לד) וכתב שאפילו אם כתב בדעה הב' לשון והרמב"ם בוא"ו החיבור הוי כמו אבל הרמב"ם ונקטינן כדעה זו, וכן כתב עוד הפרי מגדים כאן (משבצות זהב סק"ב), ושכן הבין האליה רבה (סק"ד) בדעת השלחן ערוך. וע"ש. וכן כתב המאמר מרדכי (סימן קעד סק"ז) בדעת מרן השלחן ערוך כאן, אולם מדברי מרן השלחן ערוך עצמו להלן (סימן קצו סעיף א) מוכח שמסכים לדעת הרא"ש, ושם לא הזכיר שיטת רבינו יונה והר"ן כלל, וכמו שהעיר בזה המגן אברהם (שם סק"ב) וכן העירו המאמר מרדכי (שם סק"ח) והמשנה ברורה בביאור הלכה (בד"ה אין צריך) ועיין בפרי מגדים (שם אשל אברהם סוף סק"ב) שכתב, שאפשר שבנידון המבואר שם אף רבינו יונה והר"ן יודו. וכבר האריך בזה בס"ד להלן בבירור הלכה (שם סק"ה) והביא בשם כמה אחרונים שכתבו לחלק בין דינא דידן לבין דין צירוף לזימון, ושנידון זה הוא מחלוקת הראשונים אם יש להשוות בין

שולחן ערוך אורח חיים

אכילתו והם עיקר מזונו באותה שעה, (ועיין לעיל בסימן קצו סעיף ג) אף בזה מהני ואמרינן שדרך להמשך בהם מסעודה קטנה לסעודה גדולה, אולם ראיתי באבן העזר שכתב: וצריך לחלק בין פת ליין ופירות דקיימא לן דנמלך צריך לחזור ולברך, דשאני סעודה דלפעמים אדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה וכו' וע"ש. ומבואר דסבירא ליה דבעינן סעודת פת דוקא ועיין עוד בספר ברכת ה חלק ג (פרק יא אות ג) וצ"ע.

י. נמצינו למדים לנד"ד שכל שדעת האורח בסתמא על כל מה שיביא לו בעל הבית, אין צריך לברך על כל מה שהביאו לו והוא מאותו המין שכבר ברך, אלא אם כן סילק דעתו בברור, וגם כשסילק דעתו בבירור יש לחלק בין אכילה לשתייה שבאכילה יש פוסקים שס"ל שאף שנמלך אין צריך לחזור ולברך אם אוכל שוב כל שלא ברך ברכה אחרונה או נטל ידיו למים אחרונים, ובשתייה כשנמלך בברור צריך לחזור ולברך שוב אם רוצה לשתות, וכיון שיש פוסקים שס"ל שאף באכילה צריך לחזור ולברך נכון שיניח המאכל ולא יאכלנו או שיאמר לאחר שיברך ברכת הנהנין ויפטרנו, אבל אם סילוק הדעת היה מחמת טעות, לא מקרי סילוק הדעת, אמנם גם באופן זה נחלקו הפוסקים אם רשאי להמשיך לאכול על סמך ברכתו, וכשסילק דעתו בבירור מאותו מאכל אף שהיה מחמת טעות טוב שיצא ממקומו, כדי להסתלק מן הספק ויחזור לברך ללא פקפוק.

להכריע לדינא בזה, ויש להזהר שלא לאכול אחר שאמר הב לן ונברך דהוי ספק ברכה ושכן כתב הדרך החיים, ועיין עוד בסידור בעל התניא (דיני ברכת הנהנין פרק ז אות ג) ובתהלה לרוד (סק"ב).

ט. עוד כתב (שם) והנה רבותינו הראשונים הנ"ל מיירי לענין אכילת פת, ועל זה כתבו שדרך אדם להמשך מאכילה קטנה לאכילה גדולה, ויש לדון בדעתם אם היינו אף באכילת שאר דברים כגון פת הבאה בכסנין או מיני תבשיל או פירות, או שמא דוקא בפת דהויא סעודה אמרינן שדרך להמשך מסעודה קטנה לסעודה גדולה, ועיין בפרי מגדים (משבצות זהב סק"ב) שכתב בדעת רבינו יונה והר"ן, שבקבע לאכילה היינו לאו דוקא בסעודה של פת והוא הדין בשאר מידי דמזון לא מסלק בהב לן ונברך ואם רוצה לאכול עוד רשאי בלא ברכה ראשונה. והביאוהו להלכה הביאור הלכה (כד"ה אם רצה) והכף החיים (סק"ט). ולשון "מידי דמזון" יש לדון אם היינו כגון תבשיל או פת הבאה בכסנין או שמא אף פירות, ויותר נראה לומר שממה שכתב הפרי מגדים "בקבע לאכילה" מוכח דסבירא ליה דהא דאדם נמשך מאכילה קטנה לאכילה גדולה היינו בכל אכילת קבע, דהיינו שקובע עיקר אכילתו באותה שעה על אותם דברים, ובזה שייך לומר שנמשך מאכילה קטנה לאכילה גדולה, מה שאין כן באכילת עראי, ואם נאמר כן דבקבע תליא מילתא, לפי זה אף באוכל פירות אם אינו אוכלם דרך עראי אלא קובע עליהם עיקר

סימן צח

(שו"ע אורח חיים סי' תצ"ו ס"ג)

שאלה:

נשאלתי בדין בן ארץ ישראל שרוצה ליסוע לחג השבועות להיות בו' בסיון בציון הקדוש של רבי נחמן מברסלב זיע"א באומן ודעתו לחזור לארץ, ובמוצאי שבועות (של בני ארץ ישראל) ליל ז' בסיון אחר זמן ר"ת רוצה ליסוע על ידי נהג גוי שיפגש עמו באיזור של הגויים מקום שאין שם יהודים רחוק מציונו של רבי נחמן, ומשם יסיע אותו הגוי ברכבו למזיבוז' ויעצור באיזור של הגויים לפני איזור ציונו של הבעש"ט זיע"א האם רשאי לעשות כן.

תשובה:

אין לבן ארץ ישראל שדעתו לחזור, לנסוע ממקום למקום בחוץ לארץ ביום טוב שני אפילו חוץ לתחום כדי להכנס בעיצומו של יו"ט שני למקום ישוב יהודי אחר, כיון שע"י זה נראה כמזלזל בקדושת יום טוב שני.

א. איתא בגמרא חולין (ק). בסורא לא אכלי כחלי, בפומבדיתא אכלי כחלי; רמי בר תמרי, דהוא רמי בר דיקולי מפומבדיתא, איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי, אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו שדינהו, אזל איהו - נקטינהו אכלינהו, אייתהו לקמיה דרב חסדא, אמר ליה: אמאי תעביד הכי? אמר ליה: מאתרא דרב יהודה אנא, דאכיל. אמר ליה: ולית לך נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם? אמר ליה: חוץ לתחום אכלתינהו.

ולמד מזה האורחות חיים (בדיני ערבי פסחים ושאר ימים טובים ס"ה) והביאו בב"י (ס"ס תצ"ו) וז"ל: בני ארץ ישראל שבאו לחוץ לארץ אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני בישוב אפילו דעתו לחזור, וכל זמן שלא הגיע לישוב אפילו אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן, אבל אם הגיע לישוב ואין דעתו לחזור נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין בישוב, וכל

חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וכו' ע"ש. וכדברי האורחות חיים פסק מרן בשולחנו הטהור (בסימן תצ"ו סעיף ג').

ובמשנ"ב (ס"ק ט) כתב שנותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ואפילו בצנעא אסור דלא כהט"ז, ובהערות איש מצליח כתבו שכ"נ דעת כה"ח (אות ל"ג), ומרן מופת הדור זיע"א בספרו חזון עובדיה יו"ט (עמוד קיא סעיף ב) כתב שבשו"ת אבקת רוכל (ס' כו) כתב שכל שדעתו לחזור אנו רואים אותו כאלו הוא עדיין במקום שיצא משם לכל דבר, ובלבד שיעשה בצנעה מפני המחלוקת, וכ"פ בשו"ת המבי"ט ח"ג (ס' קמ"ט), ובספר מטה אשר (דף קלו ע"ב) כתב שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ומרן ס"ל שאף במלאכה אם דעתו לחזור לא"י מותר לעשות בצניעא, וכ"כ הר"ן וכן נראה מדברי הריב"ש (ס' מד), ולפ"ז העושה בצניעה יש לו על מה שיסמוך, ובפרט שכן דעת מרן שקיבלנו הוראותיו (אף בתשובה), אמנם התוס' פסחים (נב). ד"ה בישוב ס"ל שאף בצניעה אסור וכן דעת הרדב"ז בתשובה (ס' עג וס' רנח) ומהריק"ש בהגהותיו במסקנתו (ס' תצו) וכתב שכן דעת הרז"ה בעל המאור, וכ"פ בשו"ת מהרשד"ם (חאו"ח ס' טו) ובשו"ת משפט צדק ח"ב (ס' מט) וכ"כ המג"א (ס' תצ"ו סק"ד) והפר"ח שם, וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (שם סק"ג), וכן נראה דעת המקובלים שהביא בשו"ע הגר"ז מה"ת (ס' א סעיף ה) והועתק בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (ס' נט), ובשו"ת בית אב"י ח"ה (ס"ס נח): "שקדושה עליונה שורה בחו"ל ביום טוב שני של גלויות, וכל בני א"י הבאים לחו"ל אף אם דעתם לחזור חייבים בקדושת היום", ולכן כתב בחזו"ע שם שראוי להחמיר, אמנם בדברים השנויים במחלוקת הפוסקים יכולים להקל בו בצניעא כטלטול מוקצה או הדלקת גפרורים וחשמל ושביתת בהמתו ביו"ט כשהיא ברשותו של הגוי, ואף שנכון להחמיר במלאכה כדעת

האוסרים מ"מ בדבר שאינו מלאכה אלא איסור שבות וגם שנוי במחלוקת הפוסקים, הו"ל ספק ספיקא, שמא הלכה כהאומרים שאפילו מלאכה ממש מותר בצינעא, ואת"ל כדעת האוסרים, שמא מוקצה ושאר דברים השנויים במחלוקת מותרים ביו"ט.

וכתב במשנ"ב (שם ס"ק י) בישוב - לאפוקי אם יצא מן הישוב ובא לו למדבר אין צריך להתנהג כמנהג חו"ל, כיון שאין דעתו להשתקע שם. כתבו הפוסקים דישוב נקרא ישוב של ישראל דוקא, וכל זמן שלא הגיע לעיר של ישראל, אין צריך להתנהג כחומרי אותה המדינה. ובשער הציון (שם ס"ק יד) היינו בדעתו לחזור, ומשמע דאפילו בפרהסיא, כיון דכל איסורו הוא רק מפני המחלוקת, וכן משמע בפרי מגדים. ועוד כתב (שם) המ"ב דתוך התחום הוא כתוך העיר וצריך להתנהג כחומרי אותו מקום ע"כ.

ולפ"ז לכאורה אם יוצא מתוך תחום איזור של יהודים דהיינו מתרחק קילומטר (אלפיים אמה) מישוב היהודים יהיה מותר לו מעיקר הדין אף ליסוע בעצמו, בתנאי שלא יכנס ברכב לתחום של יהודים, ולדעת המקובלים אסור בזה.

ב. וכתבו הטור ושו"ע (ס' תצו סעיף א) בגלויות שעושין שני ימים טובים מספק, כל מה שאסור בראשון אסור בשני והיו מנדין למי שמזלזל בו, ואם הוא צורבא דרבנן, לא היו מחמירין לנדותו אלא היו מלקין אותו.

ובבית יוסף כתב שמקור הדין מבואר בפרק מקום שנהגו (פסחים נב.) בר נתן אסיא אזיל מבי רב לפומבדיתא ביום טוב שני של עצרת, שמתיה רב יוסף, איכא דאמרי נגדיה רב יוסף, אמר ליה אביי נשמתיה מר דרב ושמואל דאמרי תרווייהו מנדין על שני ימים טובים של גלויות, אמר ליה הני מילי אינש דעלמא הכא צורבא מרבנן הוא דטבא ליה עבדי ליה.

ובמשנה ברורה (ס"ק ב) כתב ואפילו זלזל בו בדבר שהוא משום שבות או בתחומים דרבנן נמי מנדין אותו.

ובחזון עובדיה (עמוד קח) כתב דאף שביו"ט שני כל דבר שהוא לצורך קבורת המת מותר אפילו ע"י ישראל, מ"מ המלואים של המת יהיה רק ע"י הליכה ברגל, אבל לנסוע במכונית ללוות את המת אפילו ביו"ט שני להשגיח על קבורתו כדת אין להתיר רק לחברא קדישא, במספר מצומצם ביותר, לנסוע ברכב ביו"ט שני כשהנהג גוי, ואם לא מוצאים נהג נכרי מותר גם ע"י נהג ישראל, וכמו שכתב כיו"ב מרן בש"ע (ס' תקכו ס"ז): המלואים את המת אסורים לרכוב על בהמה, אפי" ביו"ט שני, ואפילו האבלים, אבל הקוברים שצריכים לקברו, אם אי אפשר, מתירים להם ביו"ט שני לרכוב ע"ג בהמה.

וכתב עוד במשנה ברורה (שם) כתבו האחרונים דאפילו חיללו ע"י עכו"ם נמי הוא בנידוי דכל מה שאסור בראשון אסור בשני, ונתבאר בפוסקים דיו"ט שני חמור בזה מיו"ט ראשון דביו"ט ראשון אין מנדין רק בעבר על איסור דאורייתא, אבל על שבות דרבנן אין מנדין רק מלקין אותו מכת מרדות, משא"כ ביום טוב שני, והטעם משום דיו"ט שני כל עיקרו אינו אלא מדרבנן, א"כ כאשר עבר בו על איזה דבר שהוא הרי הוא כעוקר את כולו ולהכי החמירו עליו, משא"כ ביום טוב ראשון שאינו עוקרו כמה שעבר על שבות שהרי באיסור דאורייתא שבו לא עקרו, ויש פוסקים חולקים בזה ולדידהו אין חילוק כלל בין יום טוב א' לשני, והדבר תלוי רק לפי ראות עיני הדיינים במה שרואין לפי הענין אם להקל עליו במלקות או להחמיר עליו בנידוי רק שהרשות בידם אפילו לנדותו.

וכן כתב בחזון עובדיה (עמוד קכא) שפשוט מאוד שבן ישראל שנסע לחוץ לארץ על דעת לחזור אסור לו לחלל יום טוב שני של גלויות בנסיעה ברכב וכל כיוצא בזה.

ולפי המתבאר אפילו אם ירצה לנסוע ע"י גוי בתוך תחום של היהודים אסור לו, כיון שלבני חוץ לארץ אסור אפילו ע"י גוי, שנמצא שמזלזל בזה את קדושת יום טוב שני, וכיוצא בזה

האסור מפני שינוי או מחלוקת או מראית עין אסור רק בזמן שאסור לבני המקום, אבל אם עבר זמן האיסור לבני מקום מותר אף שיוודע שאין מחזיק מנהג המקום בזמן האיסור, ומ"מ למעשה כתבו הפוסקים שיש לימנע ולא ליכנס מיד אלא ימתין כשיעור שיוכלו לתלות שנסיעתו היתה במוצו"ט, אם לא לצורך גדול, ולאדם חשוב ומפורסם יש יותר להחמיר בזה, שנצמח מזה קלקול לפשוטי העם ושומר נפשו ירחק מזה, והובא בפסקי תשובות (עמוד שלג) ושכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ג (ס' לה) ושו"ת תשובות והנהגות ח"ב (ס' של).

ובפרט במקומות קטנים שמזהים את כל הבאים וכגון שיש בית כנסת אחד [אמנם יש לדון במקום שיש כמה בתי כנסת שאפשר לתלות שבא מבית כנסת אחר, ולא ממקום שהיה צריך לנסוע ביום טוב, ודוקא באיש שאינו מפורסם].

ולכן למעשה אין לבן ארץ ישראל שדעתו לחזור, לנסוע ממקום למקום בחוץ לארץ ביום טוב שני אפילו חוץ לתחום כדי להכנס בעיצומו של יו"ט שני למקום ישוב יהודי אחר, כיון שע"י זה נראה כמזלזל בקדושת יום טוב שני.

כתב בחזון עובדיה (עמוד קלט) דבן חוץ לארץ שעלה לארץ ישראל על דעת לחזור אסור לו לנסוע ביום טוב שני ברכב, הן באוטובוס צבורי, הן במכונית פרטית, ואפילו לדבר מצוה, כגון לנסוע לכותל המערבי להתפלל שם, או להתפלל במנין עם בני חוץ לארץ, ואף על פי שהנהג שלו הוא בן ארץ ישראל שאצלו הוא יום חול, מכל מקום עצם נסיעת בן חוץ לארץ ברכב ביום טוב שני אסור (שו"ת שאלי ציון ח"א (ס' כח) ושכן הורה הגאון מהרצ"פ פראנק זצ"ל רבה של ירושלים).

ג. אלא שיש לומר שגם אם בן ארץ ישראל שדעתו לחזור יסע רק אחר שיצא מתחום של ישוב יהודי עד לפני תחום של ישוב יהודי אחר, עדיין לא יהיה רשאי להכנס בעצומו של היום טוב שני לישוב היהודי האחר, לפי שבינו שחילל את היום טוב ע"י שנסע בו כיון שא"א להגיע ביום טוב ברגל, וכיוצא בזה כתב בשו"ת באר משה (שטרן) ח"ז (עמוד רסה) דבן ארץ ישראל שדעתו לחזור ונחת בשדה תעופה שחוץ לתחום של יהודים לא יכנס תוך התחום של ישוב ישראל מפני הרואים עד מוצאי יו"ט שני ש"ג, ובמוצו"ט מותר מעיקר הדין ליכנס מיד לישוב ישראל, אף שיוודע על ידי כך שנסע ביו"ט שני, דדבר

סימן צט

(שו"ע אורח חיים סי' תק"ד ס"ג)

א. הנה מצינו לריב"ש (בס' קפד) והביאו הרמ"א (בס' תקד ס"ג) שמותר לגרור גבינה ביו"ט על הכלי שהוא מורג חרוץ, מיהו צריך שינוי מעט כמו דיכת מלח, והביא המשנ"ב (שם ס"ק יט) בשם הריב"ש שצריך שינוי בגבינה שע"פ רוב אין מפיגין טעם, אבל אם מפיגין טעם מותר לדון במורג גם בלא שינוי, עוד מבואר בריב"ש שכל ההיתר לדון במורג הוא דוקא ביו"ט אבל בשבת אסור משום עובדין דחול, ולפ"ז פשוט שאסור להשתמש בפומפיה להכין

שאלה:

נשאלתי האם מותר לסחוט לימון במסחטה ידנית ביו"ט.

תשובה:

מותר להשתמש במסחטה ידנית ביו"ט לסחוט בה לימון לצורך היו"ט, ונכון לשנות קצת מפני שהלימון אינו מפיג טעם והיה יכול לסחוט מערב יו"ט.

הלימון מפיג טעם, יש לסחוט בשינוי היינו ביד שמאל וכנ"ל, אמנם למשנ"ב (שם) שהחמיר שם כדעת הח"א בסחיטת לימון לפי שהיום יש הממלאים חביות במיץ לימון, ולכן הצריך לסחוט הלימון על הסוכר שיהא נבלע באוכל ואז יוסיף מים, ה"ה במסחטה ידנית אפשר ליתן בכלי הקיבול קודם סוכר ואז לסחוט בשינוי ואז לכ"ע יהא מותר.

ג. ויש להדגיש שכל ההיתר כמובן רק מה שצריך לאותו יום, ולדעת המשנ"ב יהיה מותר באופן שנותן בכלי סוכר תחילה, וסוחט הלימון ע"ג מאכל באופן שנבלע בתוכו ע"ש. והאירני ידידי הרב יצחק פרץ שליט"א ממש"כ מו"ר מרן הראש"ל הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א בילקוט יוסף (שבת ח"ג עמ' שד"מ-ה) גבי סחיטה בשבת בפירות שאין דרך לסוחטם בשום מקום בעולם שמרן (בס' ש"כ ס"א) התיר לסוחטם, כתב בילקוט יוסף (שם) שמ"מ נראה שלא הותר לסחוט פירות אלא ביד, אבל לא במסחטה, אפילו ידנית שאינה פועלת ע"י חשמל, משום דהוי כעובדין דחול, וטעמו כתב שם (ס"ק ח') וז"ל: שכן מוכח ממה שכתב הריב"ש ס' קפ"ד לאסור גרידת הגבינה במגדרת בשבת, משום דהוי כעובדין דחול. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן שכא סעיף י'), דאסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות. ע"כ. ואף על פי שלענין חיתוך בשבת אנו מתירים לחתוך דק דק אף לכתחילה בסכין [לאלתרן], שאני הכא שרגילים לסחוט בכלי זה הרבה בבת אחת למען יעמדו ימים רבים, ולכן יש להחמיר בזה. עכד"ק.

ד. והקשה ידידי הרב יצחק פרץ שליט"א על מה שכתבנו שלכאורה אם טעם שהמסחטה ידנית אסורה בשבת לפי שרגילים לסחוט בכלי זה הרבה בבת אחת למען יעמדו ימים רבים, כמו שכתב בילקוט יוסף, א"כ לכאורה יש לאסור סחיטת הלימון בה אף ביו"ט, דומיא למה שאיתא בביצה כג. ובש"ע (סימן תק"ד סעיף א') אין שוחקין את הפלפלין ולא את החרדל

בשבת סלט גזר וכיוצא, הגם שמשום טוחן העלה להלכה בילקוט יוסף (שבת ח"ג עמודים שפכ - שפט) להתיר לטחון הירק דק דק לאלתר, [וכמו שהביא (שם) שיטות הראשונים בטחינת ירק שיש אומרים שיש טחינה בכל סוגי הירק ואסור לטוחנם דק דק (או"ז ר"א ממיץ ועוד), ויש מחלקים שיש טוחן רק בדברים שאינם נאכלים כמות שהם חיים כמו תפ"א וכיו"ב (רמב"ם תוס' רא"ש מאירי ועוד) ע"ש] אבל במגדרת אסור משום עובדין דחול, אבל ביו"ט שאין איסור עובדין דחול לפי שהתורה התירה מלאכת אוכל נפש, ממילא אם המאכל מפיג טעם מותר להשתמש במגדרת בלא שינוי, ואם לא מפיג טעם ישתמש במגדרת רק בשינוי כגון שלא ע"ג קערה אלא על מפה או על השולחן (מ"ב בשם הח"א) וכיו"ב.

ב. וידוע מש"כ מרן (בס' תצה סעיף ב') דקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה, אע"פ שהם מלאכת אוכל נפש אסרום חכמים, והסביר המשנ"ב (שם ס"ק י"ג) שמרן ס"ל כהפוסקים שס"ל שמן התורה כל מלאכת אוכל נפש הותרה, אולם חכמים אסרו אלו המלאכות שהם עבודה רבה שדרך לעשותם להרבה זמן, אמנם הרבה פוסקים ס"ל שאלו המלאכות אסורות מהתורה, ולא התירה התורה באוכל נפש אלא מה שהוא דרך לעשות ליום זה, כגון מלישה ואילך, מ"מ סחיטה היינו סחיטת הפירות להוציא שמן ויין לשתייה ביו"ט, וא"כ מבואר ששאר פירות ודאי שאין היתר לסוחטם ביו"ט מטעם האמור, אמנם ידוע שדעת מרן (בסימן ש"כ סעיף ו') כדעת הרא"ש בתשובה דמותר לסחוט לימונים בשבת, והסביר המשנ"ב (שם ס"ק כ"ב) כיון שאין דרך כלל לסוחטן לצורך משקה אלא לתבל בו אוכל הוי כשאר פירות שלא עומדים למשקים, שמבואר בש"ע (שם סעיף א') דמותר לסוחטן, וא"כ בנד"ד גבי סחיטת לימון ביו"ט הוא הדין שיהא מותר לסוחטם לדעת מרן, וה"ה במסחטה ידנית שיהא מותר, לפי שלא אמרינן לאסור בכלי זה משום עובדין דחול, אמנם כיון שאין

ברייחים שלהם, משום דהוי כעובדין דחול. והסביר הב"י הטעם בשם הרב המגיד (בפרק ג' מהלכות יו"ט הלכה י"ב) בשם הרשב"א (עבה"ק בית מועד ש"א סי' ז) שאסור לטחון החרדל ברייחים שלו שהרי זה דומה לשחיקת הפלפלין שאסור משום עובדין דחול, וכ"כ הר"ן בשמו בפרק קמא דביצה (שם ד"ה ירושלמי) ע"כ. וכ"כ המ"ב (שם ס"ק ט') דהוי עובדין דחול טפי, כלומר אע"ג דמלאכת אוכל נפש הותרה ביו"ט מ"מ לא בכל הכלים התירו, ויש כלים שאסרום ביו"ט משום שהוא עובדין דחול הרבה, ויש כלים שמוותרים ביו"ט שאע"פ שבשבת אסורים משום עובדין דחול, כמו דיכת התבלין במדוכה, וכן לגרור הגבינה במורג חרוץ שבשבת אסורה (כמו שפסק בש"ע סימן שכ"א סעיף י') וביו"ט מותרת (ש"ע סימן תק"ד סעיף א' וברמ"א שם סעיף ג'). ולא אמרינן ביו"ט במורג חרוץ עובדין דחול כמש"כ הריב"ש הנ"ל, אמנם יש דברים שאסרום חכמים אף ביו"ט משום עובדין דחול כמו שחיקת פלפלים וחרדל ברייחים שלהם, והסביר הריב"ש שם הטעם וז"ל: "שבזה אפשר לחלק: דשאני פלפלין וחרדל ברייחים שלהן, שהוא רגילות לשחוק בהן הרבה ביחד, ומשום הכי דמי לעובדין דחול, אבל בכלי זה, אין דרך לגרוד אלא מה שצריך לשעתו".

וכעת נבוא להתבונן במסחטה ידנית האם הרגילות לסחוט בה הרבה בבת אחת (כדין פלפלין ברייחים שלהם) וממילא לכאורה תהיה הסחיטה במסחטה ידנית אסורה אף ביו"ט, או שנדמה למורג חרוץ שהדרך להשתמש בה למה שצריך לשעתו ותהיה הסחיטה במסחטה ידנית מותרת ביו"ט, והנה לענ"ד נראה לדמות את השימוש של המסחטה הידנית למורג (פומפיה) [וכמו שדימה מו"ר בילקוט יוסף ח"ג עמוד שד"מ - שמ"ה מסחטה הידנית למורג], ומש"כ בהערה שם לפי שרגילים לסחוט בכלי זה הרבה וכו', הוא טעם להסביר שאסור משום עובדין דחול בשבת כדין המורג בשבת, אבל לא לאוסרו יותר ממורג שהותר ביו"ט

(רמ"א סימן תק"ד ס"ג, וכ"פ בילקוט יוסף מועדים עמ' תע"ה) ולדמותו לרייחים שאסרו ביו"ט וכנ"ל, ודיו לבא מן הדין להיות כנדון]. כי בדרך כלל המסחטה הידנית היא כלי קטן שאינה מכילה הרבה, (כוס או שני כוסות לכל היותר), והרי בד"כ סוחטין בה תפוז למה שצריך לשעתו בלבד, אלא שביו"ט סחיטת תפוז שיש שעושים ממנו משקה אסורה (ש"ע סימן תצ"ה סעיף א') וכמש"כ בחזו"ע (יו"ט עמודים עג - עד), אבל סחיטת לימון לדעת הש"ע מותרת, ואכן מצאתי בס"ד לסברתי ראייה ממש"כ מורנו מופת הדור זצוק"ל בספרו הבהיר יב"א (ח"ג סימן כ"א ס"ק ה') גבי היתר עשיית מי סודה בשבת ע"י כלי המיוחד לכך שנקרא סיפולוקוס. וז"ל: "ואעיקרא י"ל שכל שעושה דבר מועט, כמו בנ"ד שממלא קנקן ושותהו בו ביום על יד על יד, וכ"ש בעשיית כוס אחד של סודה לשותו מיד, לא חיישינן בכה"ג לעובדין דחול. וכדמוכח בתשו' הריב"ש (סי' קפד) וכו' ודוק מינה לנ"ד שמכיון שאין עושה אלא לצורך בו ביום, שקנקן מלא אינו מחזיק יותר מששה כוסות, והוי צורך בו ביום. ואין לחוש בו לעובדין דחול. עכ"ל"ק, וכ"פ בילקוט יוסף שבת (כרך ב' עמ' תקט"ט ע"ש), וה"ה במסחטה ידנית שהיא קטנה בהרבה מכמות של בקבוק הסודה, ודאי שלא יהיה בה חשש של עובדין דחול ודומה למורג שהתיר הריב"ש הנ"ל, זאת ועוד מצאתי בס"ד ראייה נוספת ממש"כ עוד ביב"א (ח"ד סימן מ"ה ס"ק ב') גבי היתר לטחון הקפה ביו"ט ברייחים של יד המיוחדים לכך. וכן לטחון הבשר ביו"ט במכונת - בשר וז"ל: "ומ"מ מדברי הריב"ש הנ"ל יש סיוע להיתרו של הגאון יעב"ץ דבריחיים של יד שאין דרך לטחון בהם הרבה בבת אחת, לא שייך חשש עובדין דחול, ובפרט שהקפה מפיג טעם. וכו' ודמי לגרידת גבינה במורג חרוץ שכותב הריב"ש במסקנתו להתיר. וכן המנהג, וכמ"ש בשו"ת בית דוד (חאו"ח ס"ס רפ"ו). ובס' פאת ים (די"ח ע"ג). עכ"ל"ק, וכן פסק בילקוט יוסף מועדים עמ' תע"א.

הרבה, א"כ נחזור לומר שלא יהיה דומה למורג שהשימוש בו לשעתו, אלא שלענ"ד יש לומר שהולכים בזה אחר רוב הבריות, שהרי גם במורג יש החותכים בו גזר ושאר ירק לזמן הרבה, וכן במטחנה ידנית של בשר, וריחיים של יד יש המשתמשים בהם לזמן הרבה, ובכל זאת התירום לפי שהולכים אחר הרוב, והוא הדין במסחטה ידנית יש לומר שרוב הבריות משתמשים בה לשעתו.

ולכן לענין דינא נלע"ד שיהיה מותר להשתמש במסחטה ידנית ביו"ט לסחוט בה לימון לצורך היו"ט, ונכון לשנות קצת מפני שהלימון אינו מפיג טעם והיה יכול לסחוט מערב יו"ט, ולדעת המשנ"ב שהחמיר בסחיטת לימון והתיר דוקא באופן שסוחט על הסוכר א"כ צריך לתת בה קודם הסוכר, ולשיטה זו דוקא שסוחט באופן שהמשקה נבלע בסוכר, שאז הוא מפריד אוכל מאוכל וכמו שהתיר בש"ע (סימן ש"כ סעיף ד') אבל אם המשקה צף ע"ג הסוכר לא הועיל בחומרא זו [וכמו שבאר בזה בילקוט יוסף שבת (כרך ג' עמ' שנב-ג ועמ' שנו)].

ה. והן אמת שעדיין יש להקשות שיש הסוחטים בה לימון ושומרים לזמן הרבה, וכן הוא דעת הח"א והמ"ב (סימן ש"כ ס"ק כ"ב), אמנם הרא"ש בתשובה וש"ע (סימן ש"כ סעיף ו') התירו סחיטת לימון, ואנו פוסקים כדעת הש"ע לפי דס"ל שהוא דומה לתבלין וכשאר פירות שלא עומדים למשקה (כפרשין ועוזרין), וז"ל הב"י שם: "ויש לתמוה שבמצרים נוהגים לסחוט לימוני"ש לתוך מים שנתנו בהם סוכר לשתות לתענוג, ואין נמנעין מפני כך לסחטן בשבת לתוך אותם מים ולא ראינו מי שמיחה בידם ולא ראינו מי שפקפק בדבר, ואפשר דלא מיתסר [נאסר] אלא כששותין מי סחיטת הפרי בלא תערובת משקה אחר, אי נמי דלא מיתסר אלא כשסוחטין מימיו לבד ואחר כך מערבין אותם אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר שרי" עכ"ל, ואפילו אם נאמר שטעמו הראשון להיתר של הב"י בסחיטת הלימון לפי שסוחטים לימון רק לתבל, וראה מש"כ מו"ר בכל זה באורך בילקוט יוסף שבת (כרך ג' עמ' שנג), וא"כ לכאורה אף שנאמר שסחיטת הלימון עצמה מותרת, מ"מ מצד הכלי אם הדרך להשתמש בו לזמן

סימן ק

(שו"ע אורח חיים סי' תק"י ס"ב)

יותר מורה בברירת האוכל כגון שהוא דק, כיון שהפסולת מרובה אינה בטלה ואסורה בטלטול.

מקור הדין

א. במשנה בביצה יד: הבורר קטניות ביום טוב, בית שמאי אומרים: בורר אוכל ואוכל, ובית הלל אומרים: בורר כדרכו, בחיקו בקגון ובתמחוי, אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה. רבן גמליאל אומר: אף מדיח ושולה. ובגמרא שם. תניא, אמר רבן גמליאל: במה דברים אמורים - כשהאוכל מרובה על הפסולת,

שאלה:

נשאלתי האם מותר לברור אוכל דק שקשה יותר לבררו מתוך רוב פסולת ביום טוב.

תשובה:

מותר לברור ביום טוב לצורך בו ביום, אע"פ שאינו לצורך לאלתר, וכשהמאכל מרובה והפסולת מועטת יברור הפסולת מתוך האוכל, אא"כ יש מורה יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק, או יברור האוכל, ואם הפסולת מרובה, תמיד יש לברור האוכל מתוך הפסולת אף אם יש

אבל פסולת מרובה על האוכל - דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי? - לא צריכא, דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא.

וכתב רש"י במה דברים אמורים - דשרו בית הלל ליטול פסולת ממש ולהשליך. מי איכא מאן דשרי - ואפילו לטלטלו, והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא, והוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי. דנפיש בטרחא - שישנו דק, והכי קאמר: במה דברים אמורים - בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת, הוא דקא אמרי בית הלל נוטל פסולת, דמעוטי בטרחא עדיף, אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל - דברי הכל כו'. ע"כ.

ע"כ. ובחידושי רבי עקיבא איגר (שם) הקשה איך הותר לברור הפסולת מתוך האוכל הא הפסולת הוי מוקצה ואינו רשאי לטלטלו, ותרץ דמכאן ראייה למ"ש תוס' בביצה דף ח' ע"א ד"ה אר"י דמותר לסלק אפר כירה המוקצה בשביל לאפות פשטיד"א, דטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש מותר ב"ט, וכ"כ תוס' (בדף כ"ח ע"ב) ד"ה גריפת (ודף ל"א ע"ב) ד"ה אר"ז. אם כן ניחא דמותר לטלטל הפסולת שמוקצה בשביל אוכל נפש. ע"כ. וברש"ש ובשפת אמת (שם) העירו עליו מתוס' שבת (קמב ב) דכיון דאוכל מרובה על הפסולת כדמוקי לה רשב"ג בטלה ברוב ליטלה מן האוכל ולזורקה, ומימלא אין למיעוט פסולת שם מוקצה ע"כ.

טעם היתר הברירה ביום טוב

ב. כלומר לבית שמאי אין היתר לברור פסולת מתוך אוכל ביום טוב, אלא יש לברור אוכל ואוכל כדין שבת (וראה בחידושי הריטב"א (שם) שהביא ב' גירסאות בזה ע"ש), ולבית הלל בורר כדרכו, אפילו פסולת מתוך אוכל, וכמו שהסביר המגיד משנה (פ"ג מהלכות יו"ט ה"ט-טז) והובא בב"י סימן תק"י שאין חילוק ביום טוב בין בורר לאלתר לבורר לכו ביום טוב בין כאופה ומבשל שמוותר לאכול בו ביום, ונחלק בזה על הרשב"א (ע"ק ש"א ס"ה) שלא התיר לברור אלא לאלתר. וראה בצל"ח (שם) מה שישב דעת הרשב"א, וכ"כ רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף (שם) ב"ה מתירין אפילו כדרכו, ולא בעינן שינוי אפילו בדבר שאפשר לעשותו מערב יום טוב אלא כשהן מכשירי אוכל, כגון תבלין למתק הקדירה, אבל באוכל עצמו, לא בעינן שינוי. אבל לא בטבלא גדולה ובנפה ובכברה דבכלים אלו דרכן לעשות בעת הקציר הרואה אומר אין דעתו לצורך יום טוב אלא להניח באוצר. ע"כ. וכן כתב הריטב"א (שם) שלב"ה בורר אפילו פסולת מתוך האוכל, דפסולת גופיה בטל הוא לתוך האוכל, וטפל הוא לו, וראוי לטלטול לצורך ברירתו מיהת

כשהפסולת מרובה מהאוכל

ג. ולרש"י בביאור השאלה בפסולת מרובה מי איכא מאן דשרי לטלטלו, אין היתר לטלטל הפסולת מפני שהאוכל בטל ברוב והוי ככולו פסולת ולא ראוי. [וכ"כ הריטב"א (שם) דכיון דפסולת מרובה הוי כמאן דקאי בעיניה, ואינו נעשה טפל לאוכל ואינו בר טלטול, ולולי שהאוכל חשוב ממנו היה ראוי שיתבטל בו. ע"כ.] ולתירוץ הגמרא שמדובר שנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא, היינו שאם הרוב פסולת אבל היא דקה והמיעוט אוכל והיא גסה, בזה יש לברור האוכל, שבית הלל שהתירו לברור הפסולת דוקא כשהרוב אוכל, וקל יותר לברור הפסולת, אבל אם יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהפסולת דקה בזה יש לברור האוכל. והביאו הר"ן (ז. מדפי הרי"ף) והוסיף וז"ל: במה דברים אמורים דשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך. מי איכא מאן דשרי. היכא דאיכא טרחא יתירא כגון הכא דאיכא פסולת מרובה וטרחא יתירא דמוטב ליטול האוכל. דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא. כגון שהפסולת אבנים דקות וא' מן האוכל גס כשנים מן הפסולת, והכי קאמר במה דברים אמורים בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת, דבהא

אגב אותו דבר שעליו שאין ראוי לטלטלו, ואף חכמי הצרפתים כתבוהו כן, ממה שאמרו כאן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי, והם מפרשים כלומר אף ליטול את האוכל, אלא שאינו נראה שהרי בפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אמרו שבת קכ"ג א' שתוחבין בכוש או בכרכר, אלמא אין אוכל בטל מצד דבר שאינו ניטל שעליו, אלא שאנו מפרשין פשיטא דנוטל את האוכל דמי איכא מאן דשרי ליטול את הפסולת. ע"כ, וכ"כ בפסקי רי"ד (שם) כשהפסולת מרובה על האוכל פשיטא שנוטל האוכל. וראה מהרש"א (שם חידושי הלכות) שהביא את ב' השיטות בפסולת מרובה על האוכל שיש מפרשים שמודו בית שמאי ובית הלל שאין דרך ברירה בכך לפי שהאוכל בטל ובורר פסולת, ויש שגורסים שאפילו אוכל אינו נוטל, וכתב עיקר חסר מן הספר.

וכן נראה דעת הטור כרש"י, דהטור ס"ל דבפסולת מרובה אסור לגמרי וז"ל הטור (בסימן תקי סעיף ב): הבורר קטניות או שאר דבר אם יש טורח בברירת האוכל יותר מפסולת, כגון שהאוכל מרובה בורר כדרכו לזרוק הפסולת, ואם טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק נוטל האוכל ומניח הפסולת, ודווקא כשהאוכל מרובה על הפסולת בכמותו וכו', אבל אם הפסולת מרובה בכמותו אסור אפילו לטלטלו שהאוכל בטל ברוב, ומ"מ לזוים ובטנים שנשתברו ועדיין מעורין בקליפיהן אף על פי שהפסולת מרובה על האוכל מותרין דלא מקרו פסולת מרובה על האוכל, כיון דאורחיהו בהכי והוה כמו שומר לפירי ולא דמי לעצמות וקליפין כיון שנפרדו לגמרי מן האוכל עכ"ל, וכתב בערוך השולחן (שם סעיף ד) מובן מדבריו דגם לזוים ובטנים אם אינם מעורין בקליפיהן, דינם ככל הדברים דאם הפסולת מרובה אסור לטלטלם, דכיון דאינן מעורין אינן עוד שומר לפירי, וא"כ הוויין ככל הדברים דהמיעוט בטל להרוב, והרמב"ם לא ס"ל ביטול זה לפי שכן דרך כל הדברים

הוא דקא אמרי ב"ה דנוטל פסולת דמיעוטא טרחא עדיף, אבל אם טורח פסולת מרובה על האוכל דברי הכל וכו' כך פרש"י ז"ל, ואחרים פירשו דאאוכל קאי דנפיש בטרחא, כגון שהוא דק אבל הוא מעט, והפסולת מרובה והוא גס וזוטר בטרחא, דמהו דתימא דמעוטי בטרחא עדיף ונוטל את הפסולת, קמ"ל דכיון דפסולת מרובה אסור, ואפשר דתרוייהו אתנהו. עכ"ל.

כלומר לפרוש אחרים שהביא הר"ן אם הרוב פסולת ומיעוט אוכל, והאוכל דק יותר וקשה יותר לבררו יש לברור בכה"ג את האוכל אף שיש בו יותר טורח כיון שהוא המיעוט. וכ"כ הריטב"א (שם) ופרקינן לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא. פירש רש"י ז"ל כי הפסולת מרובה הוא בטורח לפי שהוא דק כגון אבנים דקות, והאוכל דבר גס אבל מועט הוא בשיעור ולא הוי כמאן דקאי בעיניה, ומשום דנפיש בטירחא איצטריך לומר שבורר האוכל ומניח הפסולת, וה"ק במה דברים אמורים בזמן שטורח האוכל מרובה על טורח הפסולת, אבל בזמן שטורח הפסולת מרובה על של אוכל דברי הכל נוטל את האוכל, ואין פירוש זה מחוור, דאכתי פשיטא דמעוטי טירחא עדיף, והנכון דהכי קאמר כי האוכל נפיש בטירחא שהוא דק הרבה וזוטר בשיעורא, והא קא משמע לן דאף על גב דמפיש בטירחא כשבורר האוכל, אפילו הכי כיון דזוטר בשיעורא הוה ליה פסולת כמאן דקאי בעיניה ואינו בר טלטול ולפיכך בורר את האוכל שהוא בר טלטול, וכן פירש מורי הרב הכ"ם, וכן עיקר. עכ"ל. וכ"כ הרא"ה (שם). וכ"כ המאירי (שם).

אמנם המאירי הבין ברש"י שבפסולת מרובה גם את האוכל אינו רשאי לטלטל, וכ"ד התוד"ה הבורר קטניות (שם) וכ"כ הרא"ש (שם), לפי שבטל ברוב פסולת.

והמאירי לא הסכים עמם בזה, וז"ל: יש מי שאומר שאם היה הפסולת מרובה על האוכל בשיעור אף האוכל אין ראוי לטלטל בטל הוא

להיות האוכל מעורב בפסולת ופעמים שהאוכל מרובה ופעמים שהפסולת מרובה ע"כ.

והנה לשון הרמב"ם (הלכות יום טוב פרק ג הלכה טו - טז) : וכן הבורר קטניות ביום טוב בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלה ולא בכברה. במה דברים אמורים בשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת, ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח ברירת האוכל מן הפסולת אף על פי שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת. וכ"פ בשו"ע בסימן תק"י סעיף ב' כלשון הרמב"ם.

והגאון רבי חיים בן עטר זצ"ל בספרו ראשון לציון (שם) כתב וז"ל: קשה א' למה הוצרך לומר חלוקת פסולת מרובה מהאוכל כיון שהגמרא פריך עלה פשיטא, ומה גם דכיון דאדכר בסמוך לה חלוקת פסולת מרובה בטורח דבורר האוכל, הגם דנפיש בשיעורא מה צורך לומר חלוקה ראשונה. ותו למאי דאמרינן דלא אזלינן בתר ריבוי הטורח ולא בתר ריבוי המתברר הגם כי רב הוא, כיון דזוטר בטרחא, א"כ כי היכי דהתנה הרמב"ם בסיפא דבורר את האוכל אם הוא רב בטורח דצריך לבורר האוכל, כמו כן הול"ל בדין בורר את הפסולת דאם מרובה האוכל בטורח יבורר הפסולת הגם כי רב הוא מהאוכל, ואמאי לא חדית לן האי דינא דריבוי הטורח הוא העיקר, אלא בדין בורר את האוכל. והאריך לדקדק בדברי הרמב"ם ובפרוש הסוגיא עש"ב, והעלה בסוף דבריו וז"ל: ובזה נתישבו דברי רבינו ג"כ שהוצרך לכתוב חלוקה ראשונה שנתכוון לאשמועינן זה, והן הם הדברים שכתבנו בפירושא דסוגיא, דבין אם האוכל מרובה בשיעור והפסולת מרובה בטורח יבורר האוכל, והוא מה שהשמיענו הרמב"ם בחלוקה ואם היה טורח בברירת הפסולת, בין אם האוכל מרובה בטורח והפסולת מרובה בשיעור יבורר האוכל, והוא מה שהשמיענו בחלוקה ראשונה

שכתב, אבל אם היתה פסולת מרובה בשיעור בכל גוונא בורר האוכל הגם דנפיש האוכל בטרחא, דהא לא חלק הרב דבעינן דאין האוכל נפיש בטרחא. ודוק: ע"כ. כלומר להראשון לציון כאשר הפסולת מרובה מהאוכל אף שטרחת האוכל מרובה מהפסולת כגון שהאוכל דק יש לבורר האוכל, וכך מדוקדק בלשון הרמב"ם ומרן השו"ע.

וכ"כ הח"י אדם (כלל פב סעיף ב) דבפסולת מרובה אף על גב דיש טורח בברירת האוכל מחמת שהוא דק, אפילו הכי דוקא אוכל מפסולת מותר, דכיון שהפסולת מרובה, שם פסולת עליו על כל פנים לענין זה שאסור לטלטל הפסולת, וכן כתב הסמ"ג בשם רא"ה וכן כתב באליה רבה. ע"כ. וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ק ד), וכ"כ האליה רבה (ס"ק ג) שכן מבואר בר"ן (ביצה ז. מדפי הר"ף) וברבינו ירוחם, וכן בתוס' שבת קמב:, אלא שבתוספתא מבואר שאפשר לבורר את הפסולת וסיים אם לא שהתוספתא פליג על הש"ס וצ"ע.

וכ"כ נחלת צבי (שם ס"ק ב) והאריך לבאר הסוגיא ע"ש דהרמב"ם שהוא כלשון הר"ב ש"ע כאן מפרש סוגיא זו במה דברים אמורים דבית הלל סבר דבורר כדרכו דהיינו הפסולת, דוקא כשהאוכל מרובה מהפסולת, אבל אם הפסולת מרובה מן האוכל בורר האוכל, ופריך ש"ס מי איכא מידי מאן דשרי לבורר הפסולת, פשיטא דבורר האוכל ומאי קא משמע לן דבורר האוכל, דהא אפילו כשהאוכל מרובה מהפסולת בורר הפסולת אעפ"י שאסור לטלטל הפסולת אפילו הכי בורר הפסולת משום דלמעט בטרחא עדיף, א"כ מכל שכן אם הפסולת מרובה מהאוכל שבורר האוכל שמתר לטלטלו וגם ממעט בטרחא, ומשני הש"ס לא צריכא דנפיש בטרחא, כלומר דמשום הכי אמר רבן גמליאל וכו', להורות שיש חילוק ביניהם לענין נפיש בטרחא וזוטר בשיעורא דהיינו באוכל מרובה מן הפסולת אם הפסולת מרובה בטרחא בורר האוכל, אבל בפסולת מרובה מן

שהבינו בהרא"ש שהולך בשיטת רש"י הפשוטה לפי הגירסא שלפנינו. ע"כ.

והביאו בספר משמרת המועדות (שם עמוד שלג) והוסיף לבאר כוונת הרמ"א באופן אחר קצת, והוא עפ"י דרכו של המרכבת המשנה שפירש בדעת הרמב"ם דפסולת מרובה על האוכל דשרי היינו פסולת הראויה למאכל בהמה או להסקה, ומסתברא דבסוג כזה של פסולת אף שמרובה על האוכל שרי אף לטלטל הפסולת, אם יש טורח יותר בברירת האוכל, ואף הרש"ש הנ"ל יסכים לזה וד"ל, ומעתה נמצא מרגוע בביאור דברי הרמ"א שהעתיק דברי הטור מלזוים ובטנים דלאורווי לן אתא, דאע"ג דפסולת מרובה על האוכל דשרי אף להוציא הפסולת באופן שטרחתו מועטת מהוצאת האוכל, וכגון שהאוכל דק מיירי רק מפסולת הראויה למאכל בהמה וזולת זה אין היתר להוציא הפסולת אף שברירת האוכל טרחתו מרובה יותר וכדכתב ברש"ש הנ"ל, מ"מ לזוים ובטנים שנשברו וכו', אף שהקליפה שלהם אינה ראויה למאכל בהמה, אפ"ה שרי לטלטלינהו דכיון דאורחיהו בהכי ועדיין מעורבים לא מיקרי הקליפה פסולת, ורשאי לברור אפילו הקליפות, משא"כ בשאר פסולת המרובה על האוכל באופן שאינו ראוי למאכל בהמה דמותר רק להוציא האוכל אף שטרחתו מרובה וכנ"ל. ע"כ.

וכ"כ הגאון רבי יצחק טייב זצ"ל בערך השלחן (סימן תקי"א אות ב) שבפסולת מרובה מאוכל אפילו שיש יותר טורח באוכל יש לברור האוכל כמו שכתב הר"ן בשם אחרים ע"ש, וכ"כ בספר שתי לחם (לוריא) (סימן תקי"א אות ב), וכ"כ בכף החיים (שם ס"ק יד) בפשיטות כהגר"ז שאם כמות הפסולת מרובה מן האוכל יש לברור האוכל, אע"פ שיש טורח יותר בברירת האוכל מהפסולת כגון שהאוכל דק מאוד, כיון שכמות הפסולת מרובה מן האוכל.

ודלא כהלבוש (סימן תקי סעיף ב) שכתב אם כמות הפסולת מרובה מכמות האוכל, אסור הכל

האוכל בורר האוכל לעולם אף שמרובה בטירחא. כן נלע"ד ברור לפרש דברי הרמב"ם, שכן משמע להדיא מלשונו דבפסולת מרובה מן האוכל כתב סתם שבורר האוכל, דמשמע אפילו באם האוכל מרובה בטירחא, ובאוכל מרובה מן הפסולת כתב לחלק בין אם הפסולת מרובה בטירחא או לא. וכך נלע"ד עיקר דלפי זה מתיישב שמעתא על נכון. ע"כ.

וכ"כ בחידושי הרש"ש (במהדורת פרידמן בסוף השולחן ערוך בקובץ מפרשים) דמוכח מדברי המחבר דבפסולת מרובה בכמות על האוכל בורר האוכל, אף שיש טירחא יותר בברירתו כגון שהוא דק, וכמו שכתבו התוספות בשבת (קמ"ב ב' ד"ה שאוכל) וכן הר"ן בביצה (ו א ד"ה גמ') במה ואחרים פירשו כו', והטעם כיון שהפסולת מרובה בכמות אף דלא אלימא לבטל האוכל להיות כולו אסור בטלטול, מכל מקום אינהו גופייהו אסורים בטלטול, דלא בטלי כיון שהם מרובין, וכן איתא בשיטה מקובצת (שם יד ב בסוף ד"ה מתני') בשם הרא"ה ע"ש, ועל זה כתב הרמ"א דלזוים כו' לא מיקרו הקליפה פסולת, ור"ל דלכן אף דקליפתם מרובה על האוכל אזלינן בתר טירחא, ואם טורח ברירת האוכל מרובה בורר הקליפות דאינם אסורים בטלטול, וכדמסיק המ"א, והוסיף הרש"ש שוב מצאתי ברבינו ירוחם נתיב ד' חלק שני [לא, ג] שכתב גם כן מקודם כדעת הרמב"ם (יום טוב ג, טז) והשו"ע ואחרי זה הביא הא דלזוים כו' ע"ש, ותראה מכוון למה שכתבתי, ונראה לעניות דעתי דגם דעת הרא"ה שם פ"א סימן כג כהרמב"ם והשו"ע, כי מה שהביא לשון רש"י (שם ד"ה מי) דאפילו בטלטול אסור ר"ל הפסולת ועל זה כתב דאגוזים כו' אע"פ שהקליפה מרובה כו', ויש לדחוק כן גם בלשון רש"י שלפנינו, ועיין בר"ן שם איך שהביא בשם רש"י, וכן נראה שהבין הרבינו ירוחם בדעת הרא"ה ש מדסתם כדעת הרמב"ם ולא הביא כלל דעת הרא"ה שחולק עליו, ועיין מ"א (סימן תקנ"ט ס"ק ח') ודלא כהטור (עמוד עו) והאחרונים

ומרן מופת הדור בספרו חזו"ע יו"ט (עמוד עו) כתב וז"ל: מותר לברור ביום טוב לצורך בו ביום, אע"פ שאינו לצורך לאלתר. וכשהמאכל מרובה והפסולת מועטת יברור הפסולת מתוך האוכל, וכשהפסולת מרובה יברור אוכל מתוך פסולת, כדי למעט בטירחת ביום טוב, ובהערה שו"ע (סימן תק"י ס"ב) ע"כ. וכ"כ מו"ר מרן הראש"ל שליט"א בילקוט יוסף מועדים עמוד (תפא-ב) ובקצור שו"ע (עמוד 119), וכ"כ באור לציון (ח"ג עמוד רב), ובהליכות מועד (דיני יו"ט הלכה ט). ונלע"ד שמסכימים לדין כשהפסולת מרובה מאוכל אף שיש יותר טורח באוכל שיש לברור האוכל, מפני שכך הכרעת רוב הראשונים והאחרונים בדעת הרמב"ם ושו"ע וכנ"ל, ומה שכתבו כדי למעט בטרחה ביום טוב, קאי על תחילת דבריהם באופן שהאוכל מרובה, וכן בסתם כשהפסולת מרובה יש בה יותר טורח מהאוכל, אבל אה"נ אף אם יש יותר טורח בברירת האוכל מהפסולת והפסולת מרובה מהאוכל, יש לטול את האוכל ולא את הפסולת, לפי שאסור לטלטלה מחמת רבוייה. ודו"ק.

ולכן מותר לברור ביום טוב לצורך בו ביום, אע"פ שאינו לצורך לאלתר, וכשהמאכל מרובה והפסולת מועטת יברור הפסולת מתוך האוכל, אא"כ יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק, אז יברור האוכל, ואם הפסולת מרובה תמיד יש לברור האוכל מתוך הפסולת אף אם יש יותר טורח בברירת האוכל כגון שהוא דק, כיון שהפסולת מרובה אינה בטלה ואסורה בטלטול.

אפילו לטלטלו שהאוכל בטל ברוב אצל הפסולת, וכבר דחאו האליה רבה (שם ס"ק ג) והביא ראיה מתוספתא (ביצה פ"א הי"ד) עי"ש, וכ"כ ט"ז (שם ס"ק ב) דאף ברוב פסולת שרי לברור האוכל, ובשתי פעמים מצינו בורר אוכל א' אם אוכל מועט, והשני אפילו באוכל מרובה, כגון שהפסולת דק וטירחתו מרובה, והוסיף הט"ז ולדברי הכל אם האוכל והפסולת שוין בכמותן ובטירחתן בורר כדרכו, דהיינו זורק הפסולת, אלא דנראה דהרשות לברור איזה שרוצה, אבל אם כמות הפסולת והאוכל שוין והאוכל הוא דק אז אסור לברור האוכל, כמו שיש איסור לברור הפסולת אם הוא דק, ובכסף משנה מיישב הגמ' אליבא דהרמב"ם במה דפרכין פסולת מרובה מי איכא מאן דשרי, ה"ק פשיטא דצריך לברור האוכל ע"כ.

וכ"כ המ"ב (ס"ק ח') שאם שוין האוכל והפסולת בכמותן בורר איזה מהם שירצה, אכן אם האוכל הוא דק יברור הפסולת, וכתב הגרש"ז אורבך (שש"כ תיקונים ומילואים פ"ד ד"ה גס, ובספר שלחן שלמה סימן תקי עמוד קפט) שגם המ"ב שכתב לברור את הפסולת לא כתב כן אלא כשהם שוים, אך כשהפסולת מרובה מבואר בשו"ע הרב ובחיי אדם שיש לברור את האוכל ולא את הפסולת, וכן כתבו להלכה במ"ב (מהדורת איש מצליח ודרשו), ובספר כי בא מועד (יום טוב עמוד סה). ודלא כדמשמע מהפמ"ג בספרו ראש יוסף (שם) שכתב בין אוכל מרובה בכמות או פסולת מרובה בכמות. אם טרחת שניהם שוה הולכין אחר הכמות. ואם א' נפיש בטרחה הולכין אחר הנפיש בטרחה ובוררין הקל בטרחה אפילו נפיש בשעוריה. ע"כ.

מפתחות

סימן צז

בענין אורח שברך על מאכל מסוים באר באות א' על המבואר בברכות (מב.) ושו"ע (או"ה קע"ט ס"ה) דעתו בסתמא על כל מה שיביא לו בעל הבית, ובאות ב' באר שהוא הדין אף בעל הבית שסומך על מה שאחרים מגישים לו והאריך בזה ע"ש, ואין צריך לברך על כל מה שיביאו לו והוא מאותו המין שכבר ברך, ובאות ג' באר אלא אם כן סילק דעתו בברור, ובאותיות ו' - י' גם כשסילק דעתו בברור יש לחלק בין אכילה לשתיה שבאכילה יש פוסקים שס"ל שאף שנמלך אין צריך לחזור ולברך אם אוכל שוב כל שלא ברך ברכה אחרונה או נטל ידיו למים אחרונים, ובשתיה כשנמלך בברור צריך לחזור ולברך שוב אם רוצה לשתות, וכיון שיש פוסקים שס"ל שאף באכילה צריך לחזור ולברך נכון שיניח המאכל ולא יאכלנו או שיאמר לאחר שיברך ברכת הנהנין ויפטרנו, ובאותיות ד' - ה' באר אבל אם סילק הדעת היה מחמת טעות, לא מקרי סילוק הדעת, אמנם גם באופן זה נחלקו הפוסקים אם רשאי להמשיך לאכול על סמך ברכתו, וכשסילק דעתו בברור מאותו מאכל אף שהיה מחמת טעות טוב שיצא ממקומו, כדי להסתלק מן הספק ויחזור לברך ללא פקפוק.

ולכן אם האורח ברך בסתם ברכת 'שהכל' על שניצל אף שחשב בתחילה שיתכן שהוא בשרי ולמפרע התברר לו שהוא פרוה, לא סילק דעתו לדבר אחר שיגיש לו בעל הבית והוא מאותה ברכה אף שהוא חלבי, כי בטל דעתו לדעת בעל הבית לכל מה שיגיש לו ואין צריך לברך 'שהכל' על המאכל החלבי, אמנם כשהיתה דעתו בברור שהמאכל שמברך עליו 'שהכל' הוא בשרי, וממילא סילק עצמו מאכילת מאכל חלבי אף שהיה מחמת טעותו, ולמפרע התברר שהמאכל היה פרוה, אף שמעיקר הדין רשאי להמשיך לאכול מאכל חלבי שהגיש לו בעל הבית שברכתו 'שהכל' ללא ברכה על סמך ברכתו הקודמת, מ"מ כיון שנחלקו הפוסקים בדין זה טוב שיעשה היסח הדעת על ידי שיברך תחילה ברכה אחרונה על מה שכבר אכל או שיצא ממקומו, ויחזור לברך שוב על המאכל החלבי 'שהכל'.

וכן אורח שברך ברכת 'שהכל' על משקה, והוא בדרך כלל נוהר שלא לשתות משקה עם סוכר, אם אצלו אף פעם אינו שותה משקאות שיש בהם סוכר, ממילא הוי סילוק למשקה עם סוכר גם כשהוא אורח, ואם מחמת הבושה או מחמת שנתפתה החליט שהוא רוצה לשתות משקה עם סוכר צריך לברך עליו כברכתו, ואינו רשאי לסמוך על הברכה שברך על המשקה ללא סוכר, וצריך לברך שוב ברכת 'שהכל', ויש אומרים שהדין כן דוקא במשקה אבל במאכל אף שנמלך בברור אם רוצה לאכול עוד אינו חוזר לברך, ולא דוקא בסעודת פת אלא אף שקבע עצמו לאכילת שאר דברי מזון, וכיון שיש סוברים שדין מאכל כדין משקה, הנכון שלא לאכול עוד מאותו מאכל, אלא שאחר יברך ברכת הנהנין ויפטרנו, ואם אינו מקפיד כל כך שלא לאכול מאכל עם סוכר, ממילא דעתו על דעת בעל הבית בכל מה שיביא לו, ובברכתו הראשונה פטר גם מאכל עם סוכר כברכתו הקודמת שהובא לו.

וכן אם מקפיד לאכול אוכלים דוקא מכשרות מסוימת ואינו אוכל כשרות אחרת בשום פעם, אם הובא לפניו מאכל מאותה כשרות שמקפיד שלא לאכול יש לו לברך על המאכל ואינו רשאי לסמוך על סמך מה שברך תחילה מכשרות שאוכל, אמנם אם לפעמים אוכל גם מכשרויות מסוג אחר אף שלא חשב על כך בתחילה, דרך אדם להגרר וסומך על ברכתו הקודמת שברך, וכן כל כיוצא בזה. וטוב להתנות פעם בשנה שמגלה דעתו לפטור בברכותיו כל מה שנפטר באותה ברכה, ויוכל לסמוך על גילוי דעת זה, שיפטור בברכתו הראשונה כל מה שנפטר באותה ברכה כל זמן שלא עשה הפסק או סילוק לברכתו, ויציל עצמו מספקות בעניני ברכות.

סימן צח

בענין בן ארץ ישראל שרוצה ליסוע לחג השבועות להיות בו' בסיון בציון הקדוש של רבי נחמן מברסלב זיע"א באומן ודעתו לחזור לארץ, ובמוצאי שבועות (של בני ארץ ישראל) ליל ז' בסיון אחר זמן ר"ת רוצה ליסוע על ידי נהג גוי שיפגש עמו באיזור של הגויים מקום שאין שם יהודים רחוק מציונו של רבי נחמן, ומשם יסיע אותו הגוי ברכבו למוזבו' ויעצור באיזור של הגויים לפני איזור ציונו של הבעש"ט זיע"א באר באות א' על המבואר בגמ' חולין (ק:) ובשו"ע (תצ"ז ס"ג) שלכאורה אם יוצא מתוך תחום איזור של יהודים דהיינו מתרחק קילומטר (אלפים אמה) מישוב היהודים יהיה מותר לו מעיקר הדין אף ליסוע בעצמו, בתנאי שלא יכנס ברכב לתחום של יהודים, ולדעת המקובלים אסור בזה. אמנם באותיות ב' - ג' שעל פי המבואר בשו"ע (תצ"ז ס"א) שמנדין למו שמזולזל בו, ולפי זה יתכן שיוודע לבני המקום שחלל את יום טוב שני של גלויות לכן להלכה אין לבן ארץ ישראל שדעתו לחזור, לנסוע ממקום למקום בחוץ לארץ ביום טוב שני אפילו חוץ לתחום כדי להכנס בעיצומו של יו"ט שני למקום ישוב יהודי אחר, כיון שע"י זה נראה כמזולזל בקדושת יום טוב שני.

סימן צט

בענין להשתמש במסחטה ידנית ביו"ט לסחוט בה לימון לצורך היו"ט, העלה באות א' על פי הריב"ש (ס' קפד) והרמ"א (בס" תקד ס"ג) להתיר ונכון לשנות קצת מפני שהלימון אינו מפייג מעם והיה יכול לסחוט מערב יו"ט. ובאות ב' כתב להתיר סחיטת לימון בשבת על פי המבואר בתשובת הרא"ש ובשו"ע (ס" ש"כ ס"ו) כיון שלא עומד למשקין אמנם על המ"ב בשם הח"א שטוב להבליע את הלימון בסוכר, כיון שיש היום ממלאים הלימון בחביות, ובאות ג' כתב שכל ההיתר הוא רק למה שצריך באותו יום, ובאות ד' באר על פי הריב"ש (שם) שגם ביו"ט יש חילוק בין הכלים דברים שהרגילות לשחוק בהם הרבה ביחד אסרו ביו"ט, ואלו גבינה במורג חרוץ התירו לשחוק ביו"ט, וכן קפה בריחיים של יד התירו לפי ששוחק למה שצריך מיד, ומטעם זה יש להתיר גם סחיטת לימון, ובאות ה' שאין לחוש לאוסרים בזה כיון שדעת הרא"ש בתשובה ומרן (בסימן שב) להתיר.

סימן ק

בענין ברירת אוכל דק שקשה יותר לבררו מתוך רוב פסולת ביום טוב הביא באות א' הגמ' בביצה יד: ובאות ב' באר בשם המגיד משנה שדין ברירה כאופה ומבשל ואף שאינו לאלתר אלא לבו ביום ודלא כהרשב"א דס"ל דבעינן ברירה ביו"ט לאלתר, ובאות ג' באר מהפוסקים דכשהמאכל מרובה והפסולת מועטת יברור הפסולת מתוך האוכל, אא"כ יש טורח יותר בברירת הפסולת כגון שהוא דק, או יברור האוכל, ואם הפסולת מרובה תמיד יש לברור האוכל מתוך הפסולת אף אם יש יותר טורח בברירת האוכל כגון שהוא דק, כיון שהפסולת מרובה אינה בטלה ואסורה במלטול, וכן פרשו האחרונים את דעת השו"ע ודלא כהלבוש והט"ז.

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אש.ש. אש.ש. X

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בני"ד עמ"י עש"ד

כסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולי הדור שליט"א
והתקבלו כס"ד באהבה רבה
בהילי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000